ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

ШИНАРДИ 23 НОЯБРЬ 1965 шу

№ 139 (4152).

Мах 2 кеп.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

Хьалха латта технологаш

Вай республикерча предприятешта юкъе КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъадахара яьржача яхьа инициатор я Грозненски крекинг-завода коллектив. ТIайийца керда социалистически декхараш кхоачашдара хьинаре къахьег установкай коллективаша.

Хьалха латт заводе нов. Степанова кулгалду коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча № 3-4 йолча установка коллектив. Мехкдаьтта продукци арахецара цхьайтта бетта план 6-ча ноябре кхоачашъяьй технологаша. Укх шера план 2—3-ча декабре кхоачашъергья тха установка коллективо, — йоах нов. Степанова. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах хIанзлехьа паччахьалкхенна кходаь ахча 38,5 эзар сом да. КПСС XXIII-ча съезда сийна 1966-ча шера хьалхарча квартала план съезд -хьаеллача денга кхоачашъе лерхI технологаша.

Къаьстта дика къахьегаш я бокхагIболча операторашa нн. Лопанске, Немкова, кхычар кулгалду бригадаш. Царех хIаране сменни нормаш 125—130 процент кхоачашъю.

Иштта дика къахьегама толамаш доахаш я нов. Овсянникова кулгалду № 1-2 йолча установка коллектив а. 11 бетта план 18-ча ноябре кхоачашъяьй цо. ХIанзлехьа планал совгIа арахийца продукци эзараш тоннаш я.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Завод дегIаух

1963-ча шера март бетта Наурски районе Ленина цIерахча совхозе хьалъе йолайир чхьагIар доаккха завод. Цу шера сентябрь бетта болх бе дIайолаелар из. Цу хана завода оборудоване боккха низ бацар. Хьалхарча шера 1200 тонн комсех чхьагIар даьккхар заводо.

1964 шера кхы а шерйир завод, цу шера 1963 шерарчул шозза гаргга дукхагIа йолча комсех даьккхар укхаза чхьагIар.

ХIанз заводе къахьегаш 70 совгIа болхло ва. Керда специалисташ а баьхкаб цига. Дукха веза завода коллективана хIанз цеха начальник вола Аушев ГIапур. Дика караберзабаьб цо шийча участкера болх.

ХIанз завод дIахо а шеръеш латт. Завода оборудоване низ денбус кхы а 300 тонн комсаш чакхйоахаргйолаш хургба. Бакъда, чхьагIар дукхагIа даккхарца из чудотта емкосташ эш завода. Цу гIулакха лаьрхIа хица педаш дула установка еш латт. Цул совгIа, утиль цех е а болабеннаб укхаза.

Укх шера завод планах 4 эзар тонн комсех чхьагIар даккха дезаш яр. Бакъда, хIанзале 7977 тонн комсех чхьагIар даьккхад завода коллективо.

Хьинаре къахьегарца белгалбаьннаб заводе Текменев Борис, Титимбаев Вахид, Эсмурзаев Бауди, Лукьянченко Анна, иштта кхыбараш.

ХургйоIча парте XXIII-ча съезда сийна 1965 шера кхебаьча комсий хьувкъамах даьккхача дикача чхьагIара 400 декалитр даьхенна тайп-тайпарча моттигашка дIаяхийта кийчлуш я завод.

С. СУЛТАНГИРЕЕВ.

Ах бутт хьалха

Шера план ханал хьалха кхоачашъяра къовсам лоаттабеча Грозненски рудай йоацача материалий управлене чуйоагIача Цуров Ахьмада кулгалдеча Аргунски коллективо дика къахьегама толам баьккхаб укх денношка. ГIишлошъерашта эша материалаш арахецара цхьайтта бетта план 15-ча ноябре кхоачашъяьй карьера болхлоша. ХIанзлехьа декабрь бетта чотах яьккха материал эзараш сомаш мах болаш я. Продукцега дIабода мах лохбарах укх шера паччахьалкхенна кходаь ахча 20 эзар совгIа сом да.

Съезда сийна къахьегама вахте а этта кхы а дикагIа къахьегаш ба карьера болхлой. Къаьстта дика къахьегаш я нн. Усманова, Никитина, Агамерзоева кулгалду коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю бригадаш.

К. МАГОМЕДОВ.

Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра социалистически яхье яьннача Грозненски вагонни депо участкаша доаха къахьегама толамаш дика да. Къаьстта дика къахьегаш я вагонашта ремонт еча участка коллектив. ХIанзлехьа кхоачашъяьй участка болхлоша ремонт яра цхьайтта бетта план. Планал совгIа ремонт яь арахийца вагонаш бIаьш я.

Къахьегама овсарле лакха хиларах кхоачамбаь Iац болхлой. Цар чIоагIа къовсам лоаттабу ремонта дикал лакха хилийтара а. Депора ремонт яь укх шера араяьннача вагонех 80 процент тIехдика ремонт яь я. Цул совгIа, ремонт еча йоаккха ха планах лаьрхIачул цхьа сахьат лоацъяьй. Цун чотах укх шера паччахьалкхенна кходаь ахча эзараш сомаш да. ХIаьта ремонт ярга дIабода мах лохбарах кходаь ахча кхо эзар сом да. ТIайийцача социалистически декхарех балха юкъеяхьа езаш хиннар 5 рационализаторски предложени йолча, юкъейнхьар 6 предложени я.

КПСС XXIII-ча съезда сийна вахте а этта дикагIа къахьегаш ба уж укх деношка. Шера план 10 — 15 декабре кхоачашъе лерхI участка болхлоша. ХIара сменах норма 130 — 135 процент кхоачашъеш хьинаре къахьегаш ба нн. Щербинин, Сушко, Животенко, Дахшукаев, кхыбараш.

СУРТА ТIА: слесараш А. Дахшукаевни И. Животенкон буксови узел вIашагIйоллаш ба.

И. Плиева сурт.

ХОРЖАМИЙ УЧАСТНАШ ВIАШАГIЪЕХКАЙ

Ленински районе вIашагIъехкай халкъа суде хургдолча хоржамашта лаьрхIа йола хоржамий участкаш. Цу районе уж я 44. Цар централаш я района клубашка, школашка, общежитешка, Шеча уголокашка, техникумашкеи кхыйолча учрежденешкеи.

М. ЕРЕМЕНКО.

ЭКОНОМИКА ХIАРА ШЕРА АЙЛУ

Шерагара шерага чIоагIлуш я тха колхоза экономика. КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачаш а еш, артела къахьегамхоша шоай деррига низаш тIадахийтад юрта боахама продукташ дукхагIа ялара. КIезига доход яц паччахьалкхенга планал совгIа ялат, дулх, шура, шекара свекла йохкарах колхоза хьатIайоагIар.

Укх шера оаха планах бе лаьрхIа хинна пайда 400 эзар сом бар, хIаьта бокъонца тхона баьнна пайда 500 эзар сом совгIа ба. Цо хьахьокх укх тIеххьарча хана кхаш дика тоаденна а цунга хьежжа хьайбай фермай продуктивность лакхъенна а хилар. Из вIаштIехьдаккха йиш яц берригача колхозхоша къахьегама овсарле лакха йолаш болх беш хилча мара.

Оаха лаьтташ башха дукха а дац тха боахаме. Долче, хIара гектара тIа хьувкъам лакхагIа хургболча тайпара вIаштIехьбаккха беза болх. ХIаьта тхоай керттера уйла оаха цунна тIа а йохийт. Цудухьа оаха хьийга къазехьа ца довр гуш да. Нагахьа санна укх тIеххьарча шерашка хIара гектара тIара ялат оаха 10 центнерал кIеззига совгIа мара доаккхаш хиннадеце, хIанз цу лаьтташ тIара оаха доаккха гуттахьара кIа шозза дукхагIа да. Из да лаьтта леладара культура даим лакхъярах хьахиннар.

ХьалхагIа цхьан оагIорахьа мара дIадецар оаха ялаташ, хIаьта хIанз кхай дIоахала а пхорагIа а дув. Цу методах дIалувш хилча ялаташ дIадийна ца доалаш дукха говргда, совнагIа мах бахийта безаргба аьнна хеталора юххьанца, цхьабакъда, даьча лоархIамаша хьахьокх, нагахьа санна техника болх бийса вIаштIехьбаьккхача, ялаташ шоай ханнахьа дIадийна даха йиш хилар.

Групповой методах дIаде лаьрхIар оаха ялаташ. Из гIулакх а тхона чIоагIа накъа даьлар. Техника, деш хIама а доацаш, сеца лоаттае езанзар, балхаш дикагIа дора.

Ахархочун новкъост я хими. ДIайийнача хIамашта суперфосфати аммиачни селитри а тохаш ший ханнахьа подкормка йича хьувкъам дикка лакхбу.

Семилетка тIеххьарча шера заданел совгIа Даьхенга дехкад 1130 центнер толашагIа дола кIа. Керда оттадаьча закупочни маьхех ялат дохкарах дукха ахчан доход хьатIаера боахама укх шера.

Тхо цхьа ялат дехка Iац планал совгIа. Укх шера дуккха а дикагIа хьувкъаяьй оаха шекара свекла. Шекар деча заводе планал совгIа дIачуеннай 18 тонн шекара свекла. Иштта тIеххоачашъяьй паччахьалкхенга горох, хьажкIаш, кхыйола юртбоахама культураш йохкара план а.

Дикка доккхий толамаш даьхад тха хьайбаш леладераша. 10 октябре кхоачашъяь баьннаб уж шурен дулхи даккхареи паччахьалкхенга дохкареи план. Шу чакхдалалца йисача хана кхы а дуккха продукци йоаккхаргья.

Пайданера культура хиннай тхьамка. ХьалхагIа кIезига теркальеш культура яр из. 5—6 гектара тIа мара дIадецар тхьамка, хIаьта хIанз из дIадув 25 гектара тIа. Декъача тхьамкий лордаш 13 центнер гаргга гулъяьй хIара гектара тIара. Из дохкарах тхоашта 20.000 совгIа сом хьатIадоагIаргда аьнна хеташ да тхо.

Укх тIеххьарча шерашка дукхагIа дIаегIай сомий бешамаш. Сом луш йола беш 140 гектар гаргга я хIанз боахаме. Укх шера дика хьийкъа сом мах беча организацеша дIа ца а хьош хаьа хьийзар тхо. Цудухьа цунах цхьадола дакъа колхоза чухI чакхдаккха лаьрхIар оаха. Цу гIулакха хьалйир консервни цех. Хийттачул дуккха а дикагIа пайда баьлар тхона цунах. Укхаза чакхбаьккхар 3000 центнер сом, иштта дукха нарсаши помидораши. Уж ехка яьначул тIехьагIа итташ эзараш сома пайда хургба колхоза.

Тхоай еррига торонаш оарцагIъяха гIерт тхо колхоза экономика айяра.

Йоккха доход лу боахама тха хьайро, цудухьа совбаьккхаб оаха цун низ. ХIаьта шера 60 эзар сомал лохагIа боацаш пайда лу цо тхона.

Iалаьмате дукха гIирсаш да оаха хьалдераш. Уж хьалдеча чIоагIа эшаши ца тоъаши яр кIир. Колхоза чотах хьалйир кIир йоаккха цех. ТIа-тIа дукхагIа совбувл цун низ. ХIанз кIираца тхоашта кхоачамбарал совгIа, лоаллахарча боахамашта а тел оаха из. Цунах а 20 эзар сом совгIа доход хул тхона.

Колхоза экономика лакхъяларо торо хулийт колхозхой хьал-торо лакхъе. Шерагара шерага дукхагIа лакхлу къахьегама ден лоархIам. Аванс декъача хана хIара къахьегама денах кхоккха килограмм ялати ялх-ялх шай ахчеи деннад колхозхошта. Консервни цех болх бе йолаяларца тхога йиш хургья юртбоахама артела членашта къахьегама деноех консерваци яь сом, джем, компот екъа.

Колхоз йIаьхегIа ме хул, дукхагIа хьалду цо керда гIирсаш. Дукха ахча дохийт оаха культурно-бытовой гIулакхашта эшеи производственнии объекташ хьалъярга. Кхаш леладерашта хьалъяьй башха-дика ши стан, хьалъяь яьннай ши бIаь бежана лаьрхIа коровник, телятник, искусственни осеменене пункт, ялат кIаллоаттаду ши кхоалле. Колхоза чотах хьайбаш леладерашта хьалдаьд чуIе ши цIа.

Техника хуле, лакхагIа хургья къахьегама овсарле а. Керда машинаши юртбоахама инвентари ийю боахамо. Дукха ха йоацаш оаха ийцай «Т-40» яха ши трактор, ши-шегIа лела ши комбайн, дукха сеялкаш, нохараш, макхаш.

Йоккхий планаш я оаха хьатIадоагIача шера лерхIараш. Тха хьалъе безам ба механически мастерскеш, гараж, детсад, дуккха кхыйола объекташ. Из вIаштIехьдаргда колхоза доходаш совйоахе. Цу гIулакха оаха тхоай де йиш мел яр ду.

ДикагIа йолча агротехнически ханашка дIадийнад гуйран ялаташ. Юкъарча хьайбашта кхоачамхиллал гIожеи мошеи доакъараш кийчдаьд.

ГIулакха тIа ка йоалараш нах ба. Дика болх беш бола колхозхой дукха ба тха юртбоахама артеле. Колхоза экономика айеча доккха дакъа лоац Хасиев Бауде. Сурхоев Хасе, комбайнера Яндаев Ахьмада, дояркаша Билалова Эмисас, Тазбаева Кхокхас, сомий бешамаш лелаеча Сулейманов Мухьаде, Солтамурадов Адама, дуккхача кхычар. Колхоза кхашка, фермашка, сомий бешамашка къахьегарех нагахьа саг вац боахама экономика дегIайоалаяра юкъе шийгара доагIаш дола дакъа лаца ца гIерташ.

Укх деношка КПСС XXIII-ча съезда сийна къахьегама вахте эттача колхоза коллективо дош деннад кхы а дикагIа къахьега, шера планал совгIа шура, дулх, кхыйола юртбоахама продукташ яха а паччахьалкхенга йохка а.

С. МУСЛУЕВ,
Шаьла района Ленина цIерахча колхоза председатель.

СОВЕТСКИ МЕХКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКИ НИЗ

В. И. Ленина цкъа белгалдаькхад, чоалханерча яленей маIан тамашийна нийса доашхаш дола дешаш хул аьнна. Бокъонца иштта ала йиш йолаш да Владимир Ильича 45 шу хьалхагIа — 1920 шера 21 ноябре Московски губернски партийни конференце трибуна тIара ше хьакхайкаяь гIоръяьнна йола формула: **Коммунизм я советски Iаьдали цунца берригача мехка яь электрификаци...».**

Московски большевикий конференце баьчча йоахар: «Нагахьа санна Росси кхыча, хьалха хиннachул лакхагIа йолча, техника тIа ца йоаккхе, къамаьл де а хьаштдац халкъа боахам юхаметтаоттабара хьакъехьеи коммунизма хьакъехьеи. Коммунизм я Советски Iаьдали цунца берригача мехка яь электрификаци, хIана аьлча электрификаци ца йича промышленность айе йиш яц».

Цу сийлахь-йоккхача ленински формулаца хьалхе лелаяьй парте массаза а, хIанз коммунизма материально-технически база юкъарчал доаццаш хьае мохк болабеннача хана ше хьалхе лелаеш санна.

Парте шийн XXII-ча съездо чIоагIъяьча программа тIа белгалдоаккх, коммунистически общества экономика хьалъяра юкъамоттиг а хинна дIаэтта электрификаци халкъа боахама деррига доакъош дегIадоаладеча, хIанзара еррига технически прогресс чакхйоаккхача керттера лоархIам болаш хилар. Электрификаце из лоархIам цIаькха а белгалбаьккхар шийн решенешка КПСС ЦК сентябрьски Пленумо.

ДIадахача цу 45 шера боккха никъ хьабенаб вай мехко сийлахьдоккха ленински васкет кхоачаш а деш!

1921 шера ленински ГОЭЛРО план кхоачашъе йолаеннача хьалхарча шера, еррига а дIалаьрхIача яьккха электроэнерги 520 миллион киловатт-сахьат хилар. Из 979-зза кIезигагIа я укх шера йоаккхаргйолчул. Кхыметтел Октябрьски революци хиначул тIехьагIа шийтта шу даьлча а — 1929 шера — дерригача дунен тIа йоаккхача электроэнергена юкъе вай мехка кхоачашхинна удельни дозал ши процент совгIа мара дацар США-на кхоачашхиннача 41 хIана яц аьнна йолча процента юхе. 1963-ча шера СССР-и США-и лоацаш хинна дакъа 14,2 а 36,7 а процент дар, хIаьта цхьана лаьрхIача Англе, Франце, ФРГ дакъа — 14,3 процент.

Цунца дувзаденна белгалдаккха доагIа ВIашагIкхийттача Штаташка йоаккхаш хинна электроэнерги кхыметтел еррига промышленни производство йожа а еш кризисаш хиннача шерашка а дукхагIа хулаш хилар.

Шийн мехка электрификаце историна юкъе башха-дика оагIув язъяьй вай халкъо семилетка шерашка. Аьлча кхоачамба, 7 шера яьккха энерги шозза совгIа дукхагIа хинна хилар. Цу юкъа энергетически база дегIаахара темпашта тешал ду кхыметтел укх тайпарча цифраша а. 1963 а 1964 а шерашка Советски Союзе болх бе йолаяллийтар итт-итт миллион киловатт низ бола керда мощносташ. Шера тIаьхеташ хинна из низ ялхазза дукхагIа ба ГОЭЛРО планах 10—15 шера эксплуатаце дIабала лаьрхIа хиннача низал.

Ер шу долалуча юххье СССР-а электростанцей берригa низ 103,5 миллион киловаттага кхаьчабар. Семилетка тIеххьарча шера из цифра айлургья кхы а итт миллион совгIа.

Иштта даим совъювлаш хьайоагIа электропередачай высоковольтни линей йIоахал а. Укх шера 1-гIа январь хьатIакхоачаш 10 киловольтал лакхагIа напряжени йола уж линеш 700 эзар километр хIана яц аьнна яр, хIаьта цо йиш хилийтар Советски Союза Европейски даькъа тIа тIехбоккха низ бола бIарчча цхьа энергосистема вIашагIйолла а цу тайппара Малхбузен СибарегIени лоархIамерча экономически кхыча районийн электростанцеш бIарччача цхьан гIозаращца юьза а.

Семилетка шерашка болх бе йолаяллийтай 115 совгIа йоккха электростанци. Царна юкъе я Змиевски станци, Березовски, Зеиски, Тбилисски, Прибалтийски, Новочеркасски, кхыраш санна йола тепловой вампаш. Цу шерашка болх бе йолаеннай дунен тIа йоккхагIа йола Ангара тIара Братски ГЭС, Кама тIара Воткински, Днепра тIара Днепродзержински Киевски, Иртыша тIара Бухтарминcки ГЭС-аш а дуккха кхыйола электростанцеш а.

Мехка энергетически гIирсаш шерра хьалде доладенналга ховргда укх фактах. ХIанз Советски Союзе хьалъеш латт берригa низ 29 миллион киловатт болаш йола 26 йоккха гидростанци. Из цкъаи ахаззеи хIана бац аьнна дукхагIа ба Итали санна болча промышленни гIулакха дегIабенача мехка еррига электростанцей низал. ХIаьта, семилетка еррига мошносташ дегIаяхкара юкъе гидростанцей удельни дозало дIалаьцар-м мичай, масала, 20 процент мара.

Ерригаш а дIалаьрхIача семилетка шерашка хьалъе йолаьяр 135 йоккха тепловойи гидравлически станци. Царех дуккха ярашка хIанзле болх бе йолаяллийтай хьалхара агрегаташ. Хьалъеш латтача тепловой станцеех йоккхагIа я хIара яр 2,4 миллион киловатт проектни низ болаш йола Конаковскии Криворожскии тепловой электростанцеш.

Болх бе керда дIайолайолийтача агрегатий низ совбахар, индустриальни методаш энергостроительстве шерра юкъехувлаш, вIашагIйоалла аьшкабетон дIаахийтар бахьан долаш дикка кIезигъеннай удельни оалаш йола энергетикага дIаухийта капиталовложенеш. Нагахьа санна юкъера лаьрхIача 1953—1958 шш. тепловой станцешкарча низа киловатта мах (гIишлой-монтажни балхаш а тIехьа лаьрхIача) 150 сом хиннабале, 1959—1965 шш. из лохбеннаб 140 сомага кхоачаш.

Дай-мехка энергетика технически прогресс бахьан долаш дукха хIама даьд вай Iилмахоша, инженераша, болхлоша. Семилетка шерашка, масала, тепловой электростанцешка караерзаяьй тIех критически оалаш йола Iанара параметраш, мехка эггара хьалха болх бе йолаяллийтай кхом дукхагIа беш хиларцеи удельни мах кIезигагIа болаш хиларцеи белгалйоалаш йола, хIаране 150, 200, 300 эзар киловатт низ бола энергетически блокаш («Котел-турбогенератор»).

ХIанз Назаровскии Славянскии ГРЭС-ашка кийчо еш латт хIараяр 500 а 800 а эзар киловатт йола энергетически блокаш вIашагIйохкара. Красноярски энергетически вампле вIашагIйохка кийчъеш я ахмиллионни гидротурбинаш.

Тепловой электростанцешка керттера технико-экономически хьохкам ба, ховш мадарра, электроэнерге киловатт-сахьатага дIадода удельни доагор. Нагахьа санна 1958 шера мехка юкъера лаьрхIача цхьан киловатт-сахьатага 485 грамм условни доагор (7 эзар калорий) дIадодаш хиннадале, 1963-ча шера из цифра лохъеннай 438 граммага кхаччалца. Царна юкъера 47 грамм башха дукха а хетац. Цхьабакъда, нагахьа санна 1963 шера вай тепловой электростанцеша 337 миллиард киловатт сахьат энерги яьккха хилар лаьрхIача, шера кходеш дола условни доагор 15 миллион тонн хIана дац аьнна хургдар.

Электроэнерге киловатт-сахьатага дIадодача удельни доагорага диллача дукха тIехьа-хьалха доацаш Англецеи ФРГ-ецеи цхьан боараме латт вай, цхьабакъда, новкъа дале а, хIанз а дикка тIехьадисад вай из доагор вайцигачул 15—20 процент кIезигагIа дIадохийтача США-ли Францели. Укхаза а керттера кхоачамба Iанара параметраш дIахо лакхъяр—цун давлени температурен. Электроэнергега дIабода мах цун чотах кхоалагIа дакъа кIезигбе йиш хургья аьнна хеташ ба советски Iилмахой. ХIаьта из яккхарга дIабодача маьха юкъе доккхагIа дола дакъа лоац доагорга бодача маьхо.

Электрификаци чIоагIа дегIаяр бахьан долаш иштта чIоагIача темпаца дегIаух мехка промышленноста болхлой электровооруженностаца кийчбар а. ДIадахача шера 31-зза лакхагIа яр из, 1913 шерарчул. Цу лоархIамерча даькъе вай дукха хана денз хьалхадаьннад, масала, Англел. ХIаьта иштта лоархIаме фуд аьлча — семилетка шерашка советски наха шоай цIагIарча гIулакхашта эшачоа электроэнергех шозза дукхагIа пайда эцаш хилар.

Электроэнергех дукхха а дукхагIа пайда эц юрта боахаме а. Укх семилеткаx шозза дукхагIа нийцаб цох пайда. ХIанз электроэнергех пайда эцаш я 90 процент колхозаши совхозаши. ХIаьта а кхоачамболлаш яь яьннац электрификаци юрташка. КПСС ЦК мартовски Пленуме белгалдаькхар, масала, мехка хьайоаккхача еррига электроэнергех 4 процентах мара колхозашеи совхозашеи пайда эцаш ца хилар. Лоацца аьлча, юрта боахама электрификаци яра гIулакха хIанзчул тIехьагIа вай энергетикаша де дезаш кхы а Iалаьмате ду т з хIамаш да.

Электрификаци яра ленински идеяша социалистически общество хьалъеча деррига шерашка советски халкъа йола программа хиннай вай общества материально-технически база хьаяра. Ленински идеяша хIанз а сийрдабоах вайна коммунизма сийрдача лакхаленашка бода никъ.

И. АРТЕМОВ,
ТАСС-а обозреватель.

ШАХТА ПРОЕКТ МАШИНО ОТТАЮ

ДОНЕЦК, 20 ноябрь. (ТАСС корр.). Городе Торезе хьалъергйолаш я «Щеседкъа — кIоарга» яха кердача антрацита шахта. Из низ бола лаьттанна кIалхара предприяти хьалъяра йола керттера даннеш электронно-вычислительни машино еннай проектировщикашта. Цо лаьрхIаб шахта проектни низ, къоасталаьд эггара пайданагIа дола кIор баккхара механизаци ю хьисапаш, лавай йIоахал, кхыйола даннеш.

Машина новкъосталца тIайийцача решенеша торо хулийтаргьа гIишло хьалъеш юккъера лаьрхIача 8—10 миллион сом кходе, антрацита тонн яккхарга дIадодар лохлургда.

КХОЗЛАГIА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ЯЛХЛАГIА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРА ХЬАКЪЕХЬА

КхозлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси хьаелларгья 1965 шера 25 ноябре Iуйрийна 10 сахьат даьлча, пионерий Республикански дворецa здане чу.

Депутаташта регистраци ю 1965 шера 24 ноябре Iуйрийна 9 сахьат даьлча денз сайрийна 7 сахьат даллалца Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума здане (ул. Гвардейская, 103), № 27 йолча цIагIа, хIаьта 25 ноябре — пионерий Республикански дворецe Iуйрийна 9 сахьат даьлча денз.

ДИКАГIА КХАБА ХЬАЙБАШ

Хьайбаш Iангара дахара, цхьанна шера ца яьча тайпара, дика кийчо яьй укх шера «Ингушский» совхозе. Шортта еллай укхаза башха-дика хьажкIий силос, кхоачам хиллал Iалашъяьй йол, иштта ча, концентраташ. ДукхагIдола гIожа доакъар хьайбай фермашта хьатIа а эза дIаоттадаьд.

Дика йIоахъяьй совхозе детта доахан, шинараш, Iаьсий чудоахкаду помещенеш а. Цхьаннахьа а хийра моттиг ца юташ лерттIа дIакъайлад тховнаш, кхийш хьаьхад, кIираш йийттай, кораштa кизгаш техад, тоаяьй наIараш.

Лоацца аьлча, Iай дIоахан дика леладе йиш йолаш ба совхоза хьайбаш леладераш. ЛоархIаме да йоаккхаш йола шура йIайхача хана йоаккхаш хиннaчул кIезига ца ялийтар. Из кхоачашлуларгда нагахьа санна доахан хIанззе а денз дика кхоабе. Лакхара хьокхамаш дахара лоаттабу къовсам хIанз шу чакхдоалача хана сихбе беза, шерагIа йоаржае еза яхь. Бакъда, из гIулакх ледара латт «Ингушский» совхоза фермашка. Доакъараш эргаш хила дезача доаханна телар дац гIадамаши силоси мара. Йол, концентраташ, комбикорм, жом вIалла телац совхоза доаханна.

Из бахьан долаш кхыметтел совхозе дикагIа лоархIача № 2 йолча ферме а лохъеннай хьайоаккхаш йола шура. Масала, октябрь бетта тIехьарча декадах денна йоаккхаш хиначул 80—100 килограмм кIезигагIа йоакх цу ферме шура.

— Йоли концентраташи хIана ехкац оаш доаханна? — шийга хьаттача ферма зоотехника Мамиргов Бекхана аьлар:

— Фермай болх тоабара йоаккхо еш бац тха совхоза кулгалхой. Керттерча зоотехника Чергизов Беслана силоси гIадамаши мара дехка бокъо лац. Концентраташ а язъяь директор волча вахача цо кулг язде тигац каьхата. ХIанз а тIехьа язъяьяц концентраташ.

Иштта во латт ферме барда кийчбелга. Бутт совгIа ха яьнnай барда кийчбу котел дIаоттабе совхоза строителаш болабенна. Бакъда, 16-ча ноябре мара хьабенабац цар ей. Цу чу а дийнахьа шиъи ахи тонн мара кийчбе йиш хургъяц барда, из геттара кIезига ба, хIана аьлча, хIара Iатта 5—6 килограмм мара дIакхоачаргбац из. Цудухьа цох тийша Iе йиш яц, тхона кхыдола доакъараш а эшаргда...

— Цхьаккха ца яьча тайпара Iана кийчо яьй оаха. № 1-еи № 3-еи йолча фермашка муж кийчбу, укх деношка кийчбе болабергба из № 2 йолча ферме а. — йоах совхоза кулгалхоша. — Оаха кхоачашъергья укх шера шура йохкара шера план.

Шура йохкара шера план-м кхоачашъе мег совхозо. Бакъда, кхоачашъергйий - те цо шура яккхара шера план? Из шека йолаш да.

№ 3 йола ферма геттара гаьна я шура яккхара шера план кхоачашъе. ХIанзчул тIехьагIа 830—840 центнер шура я цига яккха езар. ХIаьта дийнахьи буси цига йоаккхар 960—1000 килограмм мара яц. Иштта шура йоаккхаш хилча 80 ди эш фермана шура яккхара шера план кхоачашъе, хIаьта дисар 40 ди мара дац. Цудухьа хIанзчул шозза дукхагIа яккха еза ферме шура. Из де йиш хургьяц цига. Дале а дикка лакхъе йиш яр хIанз йоаккха шура. Из кхоачашдара тоабе беза ферма болх.

ХIанз ворхI-бархI килограмм мара ца тела муж 30—40 килограмм тела беза, 400—500 грамм мара телац доаханна концентраташ, хьайоаккхача хIара килограмм шурийна лаьрхIа 200 грамм тела еза уж, силос 20 килограмм мара телац ферме 30—35 килограмм тела езача, хIаьта йоли жоми вIалла телац доаханна. Цул совгIа гIожа доакъар ата а оаташ, Iанарца кIаьд а деш концентраташ тIа а хьерцаш телара гIулакха йоакхо еш саг вац совхоза цхьанна а ферме. Иштта ала дезаш да дояркашта гаташи сапеи дала дезилга а.

Нагахьа санна уж белгалдаьха деррига кхоачамбоацараш дIадоахе, хьайоаккха шура хIанзчул тIехьагIа кхы а тIакхетаргья. Из хьахьокх № 3 йолча фермерча гIулакхо. Укхаза барда кийчбе болабаь ши-кхо кIира мара дац, бакъда цу лоацача хана барда кIезига телашехьа а дийнахьи буси йоаккха шура 230—250 килограмм тIакхийттай.

Белгалдаккха деза «Ингушский» совхозе лазараш а хулаш Iаьсий довш хилар. ДукхагIча Iаьсашта хулар да «паратиф» яха лазар. № 2 йолча ферме кхоъи № 3 йолча ферме иттехи Iаса деннад цу лазарах укх цхьан — шин бетта. «Паратиф» дIадаккхара къовсам ца лоаттабар бахьан долаш дов Iаьсий. Ахкан замалахьа Iаьсий лагере а дахийта йийпаш хьал а даьха йокъаялийта езар Iаьсий чудоахкадеча помещеней кIийлеш. Цул совгIа помещенешта дезинфекци е а Iаьсашта уколаш е а уж лерттIа кхаба а дезар. Бакъда уж гIулакхаш даьдац совхоза фермашка.

Уж кхоачамбоацараш сихха дIадаха деза совхоза кулгалхоша.

Ам. ПЛИЕВ
тха собкор.

КПСС ЦК ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ — вахаре

КЪАХЬЕГАМ IИЛМАН ЛАРДА ТIА ВIАШТIЕХЬБАККХАР

Къахьегам Iилманца вIаштIехьбаккхара проблема КПСС ЦК сентябрьски Пленум хинначул тIехьагIа Iилмахоша, инженераша, техникаша, болхлоша къаьстта чIоагIа уйла тIайохийташ я. Къахьегами алапии вIаштIехьдаккхара юкъе хIанз долча кхоачамбоацараша халагIа хулийт заводерча техниках пайда аца, из детIаахара темпаш лаьгIъю. Цунца дувзаденна завода къахьегама отдело белггалара болх баьб.

Къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара заводе вIашагIъеллай 33 саг чувоагIа ворхI творчески бригада. Цу нахах 18 саг инженераши техникаши ба, 15 саг— тайп-тайпара профессеш йола болхлой. Заводе кхоачамбоацараш долаш я буровой оборудованена, лебедкашта, насосашта, фотораштa, вертлюгашта ремонт еча болхлой моттигаш, завода чухьа мухьаш дIа-юха кхухьача, кузнечно - термически участке, заготовительнии кхычеи болхлой участкаш.

Буровой оборудованена ремонт еча участкера болхлой моттигаш малагIча хьала тIа я хьежай творчески бригада. Укхаза алхха балха шин моттигага хьежачул тIехьагIа творчески бригадо гучадаьхар дуккха чухьара кхоачамбоацараш, хIаьта иштта цо хьахьекхар царех дукхагIа дараш моттигерча кулгалхоша дIадаха йиш йолаш хилар а лакхе латтача организацешка мара кхоачашдулургдоацаш кхо дош мара ца хилар а. Цу участкера болх Iилманца ца техка хилча, заводе дIабодача къахьегамах кулгашца беча балхо масса процент лоац аьнна даьча хаттара жоп доладуш саг коравоагIаргвацар заводе, пайда хьа ца луш мел ха йов ховргдацар, дукха хIамаш дар цеха ца ховш.

Буровой насосашта ремонт еча балха лхьа моттиг бокъонца тIехкачул тIехьагIа гучадаьлар, цу участке къахьегам нийса вIаштIехьбаккхара НОТ-а планах 16 тайпара мероприяти юкъеяхьанза яра ца хилар. Уж юкъейихьача 1096 сома экономически эффект лу, цунах алхха балха цхьан моттиге къахьегама овсарле 29 процент лакхлу. хIаьта уж тайпа моттигаш заводе геттара дукха я.

Къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбоаккхаш йолча творчески бригадо тохкам бу завода малагIча моттигашка къахьегам миштa вIаштIехьбаьккхаб хьожаш. Цхьаннена а къайле йолаш дац керттера производство эргаьаьккха тоаяра дешаш даима дувцилга хIара предприяте тралици а хинна дIаэтта хилар. Пхьабакъда кIезига терко ю полуфабрикаташ, оатхалаш, изделеш дехьа - сехьа яхарцеи дIаоттаяь лоаттаярцеи ювзаеннача гIонна йолча процесса. заводе продукци кийчъеш хьегача къих тоъал доккха дакъа цу балхашка дIадолдашехьа а. ХIамаш хьаеш дIабодача къахьегамах алхха транспорта тIеи складашкеи мухьаш тIадувттташ а Iодоассадеш а деча балхаша дIадоаш 30 процент. Цул совгIа, дукхагIа йола операцеш кулгашца еш я, хIана аьлча производства характерга диллача завод мелкосерийнии многономенклатурнии я.

Ткъаьх совгIча маршруте болх беш я хIанз автопогрузчикаши электрокараши. Цул совгIа, иттанел дукхагIа йолча маршруташка кара тележкаш тетташ мухьаш дIа-хьа кхухьаш балхаш деш болхлой а ба. Кхетадеш да, цар болх нийса вIаштIехьбаьккхача мара иштта дукхача транспорти маршруташка болх бе уж кхоаберг ца хилар. Завода чухьа мухьаш дIа-юха кхахьара болх вIаштIехьбаккхареи цунна механизаци яреи гIулакха еннача массехк вариантах эггара дикагIа я хIара цехе. хIара участке къаьстта майдаш а йолаш шолдай хьисаперча погрузчикашца, дIа-юха кхувлача тарашка а бехкаш чухь дIа-юха увзара вариант. Из вариант чакхъяьккха гIерташ болх беш я хIанз Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбоахаш йола творчески бригадаш, хIаьта из вариант бокъонца кийчъяь яьнначул тIехьагIа йиш хургья из предложени юкъейоалаярах хула еррига экономически эффект лархIа.

Укхаза белгалбаккха мегаргболаш ба творчески бригадай члений — завода диспетчера нов. П. В. Лещенко, инженера нов. Е. П. Турлова, техника нов. Р. М. Бабаева, инженера нов. Г. Т. Кузнецова, болхлочун нов. Н. Смальникова, кхычар болх.

Ткъаь болхлочох латташ я кузнечно - термически участок. Къахьегам вIаштIехьбаккхарга диллача еррига болх бу моттигаш цхьатаррарча хьалаш тIа я къахьегама овсарле лоха а йолаш. Цун маIан да из участок а гIонна йолча службаца лоархIаш хилар. Нагахьа санна заводера гIонна дола дерригa балхаш дIалаьрхIача, цунах хул 202 болхло, вешта аьлча заводерча берригача болхлоех 50 процент хIана бац аьнна бараш, уж балхаш деш хилар, дукхагIа дараш кулгаца а деш.

Балха ханна дукха анализаш яро хьахьекхад, кузнечни участкерча кузнеций бригадо керттера болх беш йоаккхаш йола ха 40 процентагара 60 процентага кхаччалца, гIонна долеи кхы тайпеи балхаш деш йоаккхар 20 процент, хIама ца деш латташ йоаккхар — 28 процент хилар. Кузнеций бригадо пайданера болх беш йоаккха ха кIезига хилара маIан да хьабе болх боацаш йоаккха ха (28 процент) цар дукха хилар, цхьабакъда, болхлошка хьежаш сеца латташ йоаккха ха геттара кIезига я (3 процент). хIаьта вож юхейиса 25 процент ха организационни гIулакхаш бахьан долаш, вешта аьлча материалаши заготовкаши йIоахьяларга хьежаш латташ йов. Из хул участке хIанз вIаштIехьбаьккхача къахьегамо болх ца беш йоаккха ха кIезигье йиш ца хулийтандаь. Долче, материалаш йIоахьяларга хьежаш болх сеца латташ цхьаккха ха ца яккхийтар дуккха овлангара денз хувца дезаргда участке къахьегам вIаштIехьбаккхара гIулакх.

Цу гIулакха Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбоахаш йолча творчески бригадо производственни процессаш зувши тохкаши болх баьб. Из бахьан долаш алхха цу участке НОТ-а планах юкъейихьай шера 3320 сом экономически эффект луш, къахьегама овсарле 34 процент лакхъеш йола 27 организационно-технически мероприяти.

Халахете а, Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбоахача ворхI комплектно - творчески бригадах кхоъ мара яц из болх беш. Цун керттера бахьан да цехийи участкайи кулгалхоша из мероприяти теркалъеш ца хилар.

НОТ-ах лоадама хIама шоаш ца кхетадешшехьа а, из шоай цехе юкъейоалае мегаргъяц яхаш бола кулгалхой а болаш ба. Масала, хьаэцаргъя вай № 1 йола цех. Цо бетта 100 эзар сома маьха продукци арахец, бIаь совгIа болхло ва цига болх беш. 11 станоко болх мел бу хьожаш тхона гучадаьлар цхьан дийнахьа балха ханах 530 минут зехьа йовш хилар. Тхона ховш да, хIара бетта юкхье болх ца беш сайца латташ слесараша, расточникаша, карусельщикаша, кхычар дукха ха йоаеш хилар а хIаьта бутт чакхбоаллаш цар дийнахьа 10—14 сахьата болх беш хилар а. Баьча балхага хьежжа алапи ийдеш болча 50 процент совгIча болхлоша шоай балха нормаш 150 процентал тIехкхоачашъю, хIаьта 7 саго нормаш кхоачашъяц. Цхьан станока тIа цхьа тайпа болх беш волча сменни кхаь токарах цхьанне 180 сом эц алапи, хIаьта вокх шинне бIаь-бIаь сом эц. Уж тайпа масалаш дуккха а доаладе йиш яр.

Производственни процессаш Iомаяра а Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбаккхара а бахьан хила йиш йолаш дац уж масалаш? Дукха хIама ца эшаш ужжамо кхоачамбоацараш да кхыча цехашка, хIаьта НОТ-а болх бизза е вIалла а беш бац. Из ала доагIа НОТ-а (Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбоахача организаце) комплексни творчески бригадай председателех: нов. А. Т. Дынин — цех № 1. нов. Л. П. Сергеев — цех № 2, нов. Г. Г. Узумов — котельно - сварочни участок. нов. И. Г. Андрианов — цех № 4.

Болх беча моттигашка Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбаккхара планаш юкъейоалаелга чоалхане а хала а болх ба. Заводен пехийн профсоюза комитеташ декхарийла я цу балха керте отта а цу гIулакха массаза болх беча производственни совещанех, къахьегама нормаш увттаеча общественни бюрох, Iилма - технически обществах, конкретни экономе кружоках пайда эца а. Цун на новкъостал де деза хIанз республике дIадоладеннача къахьегам вIаштIехьбаккхарга хьажаро.

Iилманца къахьегам вIаштIехьбаккхара шерра никъ лургба оаха, хIаьта цига кулгалдергда тха инженерашеи лакха квалифицированни мастераш болча технологашеи.

Г. НИКИТИН,
ГРМЗ къахьегамен алапеи отдела начальник.

ДУКХАГIЕИ ДИКАГIЕИ

Грозненски кога гIирс беча фабрико ханал хьалха, вешта аьлча 15-ча октябре 105,7 процент кхоачашъяьй итт бетта план. Пданал совгIа бенаб 23000 пар кога гIирс. ХIаьта товарни продукци арахецара 10 бетта план 112,3 процент кхоачашъяьй.

Тха предприяте балха эффективность дукхагIча даькъе арахецача продукце дикалах тийша я. Фабрике юкъедоаладаьд арахеца продукци тIехлика хилийтара тIадерзадаь дола кердача система лоархIаме гIулакхаш.

Болхлой материальни безам совбоаккхаш гIулакх да из. Лимитированни операцеш кхоачашъеча болхлошта цар даьккхачох 20 проценти, лимитированни йоаца операцеш кхоачашъеча болхлошта цар даькккхачох 15 проценти, повременщикашта алапел совнагIа 20 проценти премеш тел кердача системах.

Нагахьа санна 1964-ча шера 10 бетта дикагIча сортах бола кога гIирс 75,6 процент арахийцабале, хIаьта укх шера цу юкъа 78 процент арахийцар из, вешта аьлча 20,4 процент лакхденнад дикагIча сортах бола кога гIирс арахецилга.

Къахьегама овсарле 105,3 процент дIакхоачаьй фабрике, 9 бетта планал совгIа Iоадаьд 50 эзар сом ахча, соахкарчул 0,8 процент лохбаьб товарни продукце мах, планах 0,4 процент болча. Кходаьд 300 эзар децимeтр телата товараш, кхыйола материалаш.

Дикка шеръеннай арахецача кога гIирса ассортимент. ДIадахача шера производстве юкъейоалаяьй 37 тайпара кога гIирс бара йола керда моделаш. Къахьегама овсарле лакхъяра, продукце дикал лакхъяра, къахьегама хьалаш тоадара тIаерзаяь дукха технически мероприятеш чакхъяьхай. Масала, берий кога гIирс бечеи модельнии цехашка оттаяьй туфлей, ботинкай бухьигаш вIашкаозаш йола ахавтомат. Август бетта кхы цхьаьккха а 2 ярусни керда конвейер болхбе йолаялийтай модельно - заготовочни цехе. Болхлой къахьегам аттача боаккхаш дола гIулакхаш даьд кхыча цехашка а.

Дика болх бу Мурдаев Iаддарахьман начальник волча берий кога гIирс беча цеха коллективо. 10 бетта план 110 процент кхоачашъяьй цо. Цул дукха тIехьайисац Антонян Бахчи начальник вола кога гIирс тега цех а. Цо 108 процент кхоачашъяьй 10 бетта план.

Фабрика цехашта юкъе яьржача социалистически яхье шоашкара хьокхам а гойташ къахьегаш ба моториcтка Хачатурьянц Галина, фальцовщица Кочнева Раиса, шлифовальщица Саиева Мата, затяжник Гакаев Iаддал, закройщик Шамсудинов Бурдудин. кхыбараш.

КПСС сентябрьски Пленума решенеша деган гIоздаьха болча тха фабрика болхлоша керда социалистически декхараш оттадаьд шоашта хьалхашка парте XXIII-ча съезда сийна.

В. САМКОВА,
Грозненски кога гIирс беча фабрика йоникхагIа йола экономист.

Укх тIеххьарча шин шера 2 эзар хинна ца Iеш квартираш енай город Хмельницке бахаш болча наха. ХIанз городе дукха нах баха ховшаш ба Фрунзе улицагIарча 5-зза вIаштIарадаьча цIеношка.

Сурта тIа: керда йилла Фрунзе улица.

В. Степаненко сурт.
ТАСС фотохроника.

КАРАГIДАЬННАРАШИ ДЕ ЛЕРХIАРАШИ

1965 шера 10 бетта «Горскнефта» мехкдаьтта управлене дукхагIйолча цехаша, бригадаша, участкаша толамца кхоачашъяьй паччахьалкхен план. ХIаьта еррига управлени хьайийцача, дикка лакхденнад мехкдаьттеи гази йоаккхилга, соахка цу ханаца нийсдича мехкдаьтта 1,5-зза газ 2,5-зза дукхагIа яьккхай. Производственни темпаш лакхъяларга диллача Нохч - ГIалгIайчене хьалха латтарех я «Горскнефта» мехкдаьтта управлени. Уж толамаш даьхад прогрессивни методаш, геолого-технически оргтехнически мероприятеш шерра юкъейоалаяр бахьан долаш, мехкдаьттеи гази йоалла йIаьхий керда моттигаш хьаелларах. Кхы тIа а 6162 тонн мехкдаьтта денна 54 геолого-технически мероприяти юкъейоалаяьй. Скважинашта эксплуатаци яра коэффициент планал лакхагIа я. Мехкдаьтта тIоанашта искусственни низ тIалоаттабарах 25,3 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад.

НПУ дикагIйола коллектив я коммунистически къахьегама цIи лелаю Габаев керте латтача мехкдаьтта промысла коллектив, хIаьта иштта Эльдаровера мехкдаьтта участок, энергоцех, кхыдараш.

Коллективе хьахиннай Iалаьмате дика кадраш. Масала, слесарь-плотник Тенденко, электромонтер Меризонцев, бурув деттар Чернышев, токарь Хамидов, машинист Шербинин, газосварщик Тараканов, шофер Хрусталев, кхыбараш.

Предприяте керда техникеи технологии юкъейоалаяра план кхоачашъяьй. Мехкдаьтта промыслехий цIендеча установкана шолльагIча методий насоснена а автоматизаци яьй, скважинашта лаьттан кIалха а капитальни а ремонт яра операцешта механизаци яьй. Технически прогресс чакхйоаккхача боккха лоархIам ба производства новаторийи рационализаторийи.

153 рационализаторски предложени юкъейоалаяьй управлене, царех 683 эзар сом пайда баьннаб.

Еррригача мехкдаьтта управлене хIанз 132 саг рационализатор ва. Царна юкъе дикагIбола рационализатораш ба мехкдаьтта промысла воккхагIвола инженер Вуец, электромонтер Колпаков, инженер-электрик Журавлев, кхыбараш. НТО советеи технически библиотекаи инициативах шозза технически конференци хиннай дикагIйола техника, производства технологи, къахьегама дикагIйола методаш дIайовзийташ.

«Грознефта» дикагIйолча предприятей опытах хIанз мехкдаьтта доаккхача кердача моттигашка юкъейоалаяьй цхьаи трубопроводах мехкдаьттеи гази дIаяхийтара прогрессивни метод.

Укх шера планах 14 сага мара лакхъе ца лаьрхIача, 20 саго шоай балха говзал лакхйир. Технически дешар Iомадеш 78 саг ва. Дукха ба дешара тIаккхувш.

Вузашкеи техникумашкеи хIанз деша вагIа 62 саг, курсовой дешар Iомадеш 111 саги юкъарча дешара школашка дешаш 45 саги ва. Iилма-технически обществе болх беш 78 саг ва. НТО советои экономически анализа бюроси дуккха производственни дешаш къовстадаьд. Царех да скважинашта лаьттан кIалхеи капитальнии ремонт еча бригадай балха анализ яра, цар балха экономически эффективность лакхъяра, транспортни цеха балха экономически хьоккхамий хьакъера мероприятеш увттаяра а кхыдола а дешаш.

ХIанз мехкдаьтта управлене ерригача цехашкеи бригадашкеи шерра дIайовзийт КПСС ЦК сентябрьски Пленума материалаш. Царех лаьца беседаш, докладаш яьй производства массе а участке. Пленума решенеш ювцача хана мехкдаьттахоша шоай балха тIа нийслу дуккха кхоачамбоацараш дийцар, уж дIадахара наькъаш белгалдаьхар, предприяте берригa экономически болх тоабергбола дешаш доаладир.

ХьатIадоагIача 1966 шера мехкдаьттеи гази 30 процент дукхагIа доаккхаргда. Из дара дукха къахьега а гIулакхаш де а деза. Хьалъяь яккха еза мехкдаьтта парк, Iаьлий-Юрта трапни установка, Эльдаровера 200-и 500-и миллиметраш диаметр хула мехкдаьттеи гази гулъю коллектор, эргабаьккха тоабе беза Горская—Iаьлий - Юрта — Эльдарово районера хин боахам. 1965 шера 28 декабрь тIаккхоачаш хьалдаь даха деза хIаране чу 64 квартира хулаш дола 2 цIенош, сихде деза керда город хьалъелга.

Парте XXIII-ча съезда баха мaбоагIара накъа баха лерхIаш ба «Горскнефта» мехкдаьттахой.

Н. ЗАИКИН,
«Горскнефта» НПУ керттера геолог.

СИХА ДЕТТ БУРУВ

Укх шера дика къахьегама толамаш доах МалгIабика № 1 йолча бурув деттача контора коллективо. 18700 метр бурув теха а яьнна тIадоагIача шера чотах къахьегаш я из хIанз. Дика болх бу № 864 йолча скважина бурув деттача тха бригадо а. Дукха ха яц хIанз оаха бурув деттача моттиге вышкостроителаш хинна, хIаьта хIанз-м кхоалагIча километра IотIакхавчал оста. Скважина дIайолайолийташ болхлошта хьалхададаьккхадар мел бехктоккаме болх ба цар кхоачашбе безар, хIана аьлча эггара кIоаргагIчарех цаI я из скважина. Буровикаша дош делар кхо бутт хьалхагIа из скважина эксплуатаце дIаяла.

Майкопски отложенешта бурув тохача хана маркхал чубаьа боладедар, бакъда, цу гIулакхах кхерабаланзар бурув деттараш, хIана аьлча цунна дукхала де дезар дика Iомадаьд цар.

Дика латт бригаде къона специалисташ Iомабара гIулакх. Лоацача хана 30 специалист Iомаваьв оаха. технологе керда мел дар юкъекхухь тхоай балха, хIара кIиран ди сахьата авареш хургйоацаш болх бара занятеш дIахьу.

Бригадера хIара саг декхарийла ваьв оаха утяжелитель, химически реагенташ, кхыйола материалаш кхоe, цулухьа духхьала кхаь бетта 125 эзар сом кходаьд бурув деттараша. Гематит кхояр дукха болх беш я гематитах пайда эцийташ йола регенерационни установка. ХIанзле из кхояьй 900 тонн.

Дика къахьег ии. Халиев Махьмада, Алиев Махьмада, Увваров Василе кулгалдеча сменай коллективаша. Технологи тедаь вIалла моттиг нийсъеннаяц цу сменашка, дисциплина чIоагIа дика а лелаю.

Хургйолча КПСС ткъаь кхоалагIча съезда накъа долхаш керда декхараш тIайинад оаха: шу дадалехьа планал совгIа 500 метр бурув тоха, 150 эзар сом кходе. ХIанзлехьа тIадоагIача шера чотах 250 метр бурув техад бригадо.

Дукха ха ялалехьа МалгIабике мехкдаьтта тела йолалургья цхьаькха скважина.

И. АТАРЩИКОВ,
МалгIабина № 1 йолча бурув деттача контора мастер.

ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

ТIо-наькъаш дехкача организаце ерригача коллективаша хьаллаьцар крекинг-заводерча къахьегамхой болам. XXIII-ча съезда сийна лакхара социалистически декхараш тIа а ийца шерра яхь йоаржаьй цар. Лакхъю къахьегама овсарле, шоай оборудованех бизза пайда эц.

Къаьстта дика къахьегама толамаш даьхад № 504 йолча наькъа участка коллективо. Республикерча тIо-наькъаш дехкача организацешта юкъе эггара хьалха кхоачашйир цу коллективо ремонтни балхаш дара шера план. ЧIоагIа лоархIаме да номенклатура план а кхоачашъяь хилар. 7,5 километр наькъаш дехкад, 38 километр наькъаш капитальни ремонт яь тоадаьд. Дика къахьийгар яхье баьннача ремонтникаша С. Ганаевас, Б. Тахаевас, С. Ступникова, Х. Элисханова, бульдозериста Ш. Умарова, мотористa И. Булгакова, кхыбараша. Денна норма 120 процент кхоачашъю цар.

Шера план итт бетта кхоачаш а яь XXIII-ча съезда сийна вахте а этта хьинар ца кходеш къахьег хIанз нов. С. Б. Айрапетов керте латтача участка болхлоша.

Царгара хьокхам а эцаш тIехьа ца бусаш къахьег № 1546 йолча машиннаькъа производственни участка коллективо а (нач. П. С. Разин).

Нохч-ГIалгIай тIо-наькъа болхлой яхье баьннаб Дагестански Къилбаседа ХIирийи республикай тIо-наькъий коллективашца.

Укх шера чакхдаха деза 30 километр дIоахал долча Итум-Кале-Химой буллаш болча наькъа тIара балхаш, иштта Оалкамера Ялхара кхаччалца буллача наькъа цхьан участка тIара балхаш а дергда, Эса яхача хина тIий тулларгда.

ХIанзлехьа карагIдаьннарашка хьежача ала йиш я ткъаь кхоалагIча съезда накъа болхаш тIайийца декхараш Нохч-ГIалгIай тIо-наькъаш декхараша толамца кхоачашдергхилар.

У. ГАГИЕВ.

А. В. ЛУНАЧАРСКИЙ ВАЬ 90-ШУ ДИЗАД

СОВЕТСКИ КУЛЬТУРА ХЬАЛЪЕШ ХИННАР

ЦХЬАККХА дича а хувца йиш йоацаш дола вахара закон бахьан долаш шерагара шерага кIезигагIа хул Анатолий Васильевич Луначарский вовзаш хинна, цунца болх баь, цун ханара шоаш хиларах доккхал деш бола нах. ХIаьта хIанзарча къонача тIехьенна легендарни а хинна дIаэттай Луначарске цIи. Большевик-пропагандист, Iилмахо, философ, историк, искусства теоретик, литератор, публицист хиннача цун массе оагIорахьарча гIулакхаша сийрда хьокхам тел революце идеяшта ший са ца кходаш гIулакх дарца.

Хано IажагIа бос тIабена, цхьабакъда, даим дог тохадолийташ йола революце хьалхарча шерашка арадийннача газетийи, журналийи оагIонаш хьаехкача хана школаш, театраш, музеяш, выставкаш, лекцеш хьехаеш моттиг нийсъелча, массанахьа а корайоагIа Луначарске цIи. Моцал йолчеи дахарах дехачеи халача шерашка, граждански тIемои интервенцеи хIалакбаьча мехка хьалбе бола бир ца хеза тайпа культурни гIирс. Ший вахара чулоацам а хинна дIаэттача цу балха ше вeррига а дIалу Луначарске, просвещене гIулакхашта волча хьалхарча халкъа комиссара. Цо ше бакъдеш дийцачох, деннеи бIийсаннеи кхаь сахьатагара пхе сахьатага кхаччалца мара наб е йиш йоацаш, «эггара сагоатагIа бола болх» селла дукха болаш да цун денош.

«Революце шийца яхь дуккха а башха-дикеи кIоаргеи идеяш, цо шийча гоннахьа лотаю цIенхаштaрa, турталера, майра уйлаш...» Луначарске цу дешаша сийрдабоахаш санна хегалу Октябра хьалхарча денношке а денз цо хьабена сийлахьа никъ.

1917 шу чакхдоалача хана хинна Петроград дагалоацаргья вай. Хьалха хиннача просвещене министерства Iалаьмате йоккха шийла зал. Цхьан лампо гIийлла сердал лу гулбеннарашта. Тайп-тайпара дувхар дийха, халкъа образоване гIулакхашта шоай са ца кходеш болх бе безам бола нах, хIаьта циггача—цIимхара министерски чиновникаш, юххера а саботаж йита лаьрхIа канцеляристаш. ЧIоагIденна дIаэтта цхьаккха хIама дац, нах гIозбалара нийса кIезига яц цу аудиторе футтарвеш йола скептицизм а. Доазол дехьара кепа йоазув-м ма Iехий, большевикаш кастта бохарг а ба, паччахьа инаралаша «анархе» де а доадергда, яхаш. Циггача, цу баьдеча зале къамаьл де отт халкъа комиссар Луначарский. Лаппе леп цун бIаргасьнаш, бIубеннеи дог тешадеши ек оаз. Массехк минут яьннача гIолла цун къамаьла маIано карайихьар тайп-тайпара дувхар дувхаш йола аудитори. Ткъаь итт ди дIадахад Советски Iаьдал даьлча денз, йоах оратора, хIаьта из, зIамига яле а, белгалйоалаш юбилей я. Тlаккха цо цигга дагадохийт дуне хьакхоллара ийшад яхаш библе тIа дувца ворхI ди а, дерригача дунен тIа хий тIадаьнна шовзткъа ди а, Наполеона бIаь ди а, Парижски коммуна кховзткъе шийтта ди а. Къонача энтузиасташеи къаьнача чиновникашеи гIадбаха цхьатарра тIоараш детт. Анатолий Васильевича къамаьл чакхдоалийт: «Новкъостий, вай моастагIаша вайх дувцар, кхаь денал тIех вайга ха йоаккхалургьяц яхаш. Вокх, сабар дукхагIа дараша, шоай шайхал гойтар шин кIирал дукхагIа ха йоаккхаргьяц яхаш, шоана ма гой хIанз вай бIарчча бутт боаккхаш доахкаш хилар, хIаьта аз дош ма лу шоана, нагахьа санна кхо шу даьннечул тIехьагIа шо укхаза юхадоагIе, цу хана а вай долаш хургхиларахI».

Юха а массане цхьатарра тIоараш детт, оратор ше дувцачох чIоагIа бIубенна хиларах еррига аудитори ек.

Тайп-тайпарча аудиторешка а дуккхача шерашка а Луначарске къамаьлаш деш хезад сона дукхаза а. ХIаьта цо массаза а цецвоаккхар ладувгIаш барашца, болхлой, цIезскархой, интеллигенташ уж бале а, хоза дувца, ший темпераментаца а деша иралца а уж мутIахьа бе харах. Анатолий Васильевич дуккха дийша хиларо, искусстваи Iилман моллагIча а дешаех из геттара дика кхеташ хиларо, чIоагIа хIамах сакхуваши оарцагIвала кийча волаши из хиларо мутIахьа бора цунца гIулакх доагIаш мел хинна нах. Луначарскех даьхача саг волча сагах мара доахкаргдоацача цу гIулакхаша новкъостал дир шекболаш а кхыметтел моастагIал долаш а хинна дукха артисташи, художникаши революцегахьа бахара. Вл. Ив. Немирович-Данченкос дагаахийтад: «Театрерча наха дицденнадац, революци хиннача хьалхарча беттaшка когашкара денз керте яллалца «духьаленах» йизза хиннача собранешка дорхбенна а болаш шоаш иха а, хIаьта дегаш лотадеш цхьан сахьатеи ах сахьатеи даь къамаьл шоашта хьахезачул тIехьагIа, болата логико кIаьдда, цхьабакъда, къахетам боацдаш хIамаш еттача хана еррига шеконаш шоашта тIера дIа а кхувсаш, баьччанна тIехьа а этта шоаш лата чубаха гIийрта а хилар. Цхьаккха машар хургбоацараш, цIаккха а къарлургбоацарашI».

Революционни къовсама опыто, дуккхача шерашка В. И. Ленинца леладаьча гIулакхаша, нагахьа мара ца хулача художника-уйланхочун талантo белгальяьхар къонача Советски республика просвещене хьалхарча комиссара гIулакхий шерреи массе тайпареи оагIонаш. Адамлено хьаккеллача дерригача духовни рузкъай законни да духхьал котъяьнна пролетариат хила езаш хиларах кIоаргга дог тийша хиларо, революционни художника декхар, культура советски деятела декхар цо бокъонца болча партийни наькъаца кхетадеш хиларо вIаштIехьдаьккхар социалистически искусства массе тайпара проблемаш Луначарске безам тIабахийтта, деналца къестаелга.

«Художественни литература» яхача издательстве хIанз кепа а теха арайоалаш йолча Луначарске сочиненей гуллама бархI томо чулоацар цун йоккхача литературни тIехьаленах доккха доаца дакъа мара дац. Массехк эзар тохкам, статья, этюд, рецензи, обзор хетаьй дIаяхача ханарчей хIанзарчеи литератураней искусствaней. ХIанз а тIехьа геттара хоза хеташ деш вай Iилмахо санна кхеташи художнико санна образ оттаеши яздаь Луначарске критически балхаш. Пушкин, Шекспир, Гоголь, Достоевский, Микеланджело, Леонардо да Винчи, Бетховен, Римский-Корсаков, Лопе де Вега, Бальзак, Чернышевский, Салтыков-Щедрин, Некрасов, Белинский, Мольер, Гете, Гейне, Лев Толстой, Горький, Маяковский, Брюсов, Блок — из я эггара лоацагIа йола, Луначарске кIоаргга байза йоазонца бийцача культура деятелий перечень. Хана йIоахалца тохкамах чакхъяьнна цун дукхагIа йола статьяш тахан а тIехьа лоархIам бовнза я. Цун маIан да, гаьнна хьалха дIаяха ха ше Iомаеш, тохкамхочо массаза а кхетамца из хIанзарча ханаца нийсъяь хилар, чулоацамаш майрра юкъарадерзадаь хилар. «Ший заман чухь лерттIа ваьхача сага дукхагIа догдоахийла я дIахо дIайодача хана дуккхача замашца тарлуш ше хургхиларга», — яхаш яздаьд Луначарске ше Пушкинах язъяьча статья тIа.

Литература тIеи искусства тIеи белгалдоалаш мел долча хIамай мах баьб Луначарске — литературни, театральни, художественни критика. ДагадоагIа «Мистери Буфф» яха постановка оттаяра Анатолий Васильевича Маяковскена новкъостал даь, Шолохова «Тайжача Дона», Фурманова «Чапаева», Серафимовича «Аьшка тоатола», Гладкова «Цемента», Фадеева «Разгрома» лакха мах баь. Шоай произведенеш ешаш болча поэташкеи драматургашкеи ладувгIара тIера вар из. Москве, Денежни переулкагIа хиннача цун квартире каст-каста гуллора писателаш, артисташ, художникаш, музыканташ, чIоагIа къувсар искусства наькъаш дувцаш. Ший авторитет лакхъе, шийна хетараши шийна дезараши дIаэцийта гIерташ хилацар Анатолий Васильевич цIаккха а, чIоагIа хам беш хулар из художникашта керда карагIдаьннарий. Каст-каста оалар цо новаторство езе шийна, штукаторство езац, аьле. Ший сакхетамга диллача ше реалист а реализм искусствана юкъеккхухьаш а вар из. 1926 шерре а тIехьа яздаьд цо: «Философе — материализм, искусстве — реализм. Уж шоайла вIаши ювзаенна я. Нийса дар деза пролетариата, нийса долчунца ях из, нийса дар лeладу цо, нийса дар лохаргдолеи хьаэцаргдолеи гIонча лех цо, искусствера идеологи из хиларах тарра».

Искусства даькъе парте ленински политика чакх а йоахаш, Луначарске влияни яьй дунен прогрессивни литература говзанчий кхелашта. Ромен Роллана хозахетдаь аьннадац цунах Малхбузехьа «массане а лоархIаш вола советски уйлани искусстваи посол». Дерригача европейски мехкашка а океанал дехьа а ладувгIар Бернард Шоу, Анри Барбюса, Ромен Роллана, Бертольт Брехта, Герберт Уэллса, Герхарт Гауптмана, Мартин Андерсен-Нексе творчества кIоарга а нийса а мах баьча Луначарске боккхача безамцеи тохаденнача дег тIареи йоагIача оазага. Дунен халкъашта юкъерча пролетарски литература бувзама бюрона кулгалдеш хинна Луначарский советскии доазол дехьа хьалха латтачеи культура деятелашта юкъе доттагIали барт-цхьоагIон хилийта гIерташ вар массаза а. Женеве хиннача герз дIадаккхара гIулакхашта йолча конференцешка Анатолий Васильевича даь къамаьлаш халкъаш машари цхьоагIон йолаш хилара, тIема дукъала чIоагIа тIаьхьехам беш дар.

Пролетарски интернационализма идеяшта тешаме вола Луначарский, чIоагIа зувш вар къамий республикашка керда хьахулаш латтача социалистически культура зIыргаш. Украине ваьча цунна (Полтаве 1875 шера 23 ноябре ваьв Луначарский) геттара дика а хоьра, дукха а дезар украински халкъа иллеши уйлаши, сийлахь-воккхача Шевченко дорхачеи гIайгIанерчеи музаца сакъердалора цун массаза а. Цо дагахьа ешар цун дуккха революционни стихаш, ше къамаьлаши докладаши еча хана каст-каста юкъеххувлар уж. Марксистски критикана юкъе эггара хьалха хIана яланзар аьнна нийса анализ елар Луначарске Шевченко Тараса поэзена, хIаьта цо Париже 1911 шера яь доклад хIанз а тIехьа ший лоархIам бовнза я.

ХIанз, къамий республикашта юкъе культураш дIа-юха тела вай Iемача, Москве а вай махкарча кхыча городашка а республикански театрий спектаклашка хьожаш вай хулча хана, дагадехача мегаргдолаш да, из башха-дика гIулакх эггара хьалха дагадехар Анатолий Васильевич хилар. Луначарске массаза а теркалъеш яр Украина а Белоруссе а, Грузеи Армeней, Азербайджана а Среднеазиатски республикай а культура, раьза хила хьалловцар цо цар вахаре хинна моллагIа а башха-дика событи.

Паччахьа набахтенех, ссылкаех, политически эмиграцех чакхваьннача профессиональни революционера, 1905, 1917 шерий революцешка хьинаре дакъа лоацаш хинначун никъ лацийтар Луначарскега цун марксистски мировоззрене. Философски уйлашта цкъаза харцехьа вувлаш хиннавале а, из массаза а керда социалистически культура бахьан долаш лоаттабеча къовсама тешаме хила а хиннав, волаш чакх а ваьннав. ЦIаккха а хувца ца луш шийтта шера просвещене халкъа комиссар хиннав Луначарский, хIаьта советски кагирхой кхебара цо баь Iалаьмате боккха болх бицбе йиш а яц.

Цхьан хана Анатолий Васильевича яздаьд: «...Кхоаненца шийга гаргало тоссийташ йола ший ханара белгалонаш юецаш вар лергьоацаш хул». Бокъонга диллача шийх иштта ала йиш йолаш вар из.

Александр ДЕЙЧ,
писатель. (АПН).

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI. 23 ноябрь, 1965 шу.

НОВКЪОСТАЛА ЙОЛА ПОСТАШ—БАЛХА ТIА

Балха дика опыт Іоаяьй республика предприятешкарча, организацешкарча, колхозашкарча, совхозашкарча партийно-паччахьалкхен тIахьожама новкъостал деча дукхача посташа. Шоаш беча хьинаерча балхаца цар доккха новкъостал ду партийни организацешта социалистически экономика айяр духьа лоаттабеча къовсаме, партеи правительстван директиваш кхоачаш мишта ю хьожаш хадданза тохкам белга вIаштIехьдаккхара.

Тохкамаш делга новкъостала йолча группайи постийи балха керттера, эггара дукхагIа яьржа форма я. Уж де йиш я юкъ-юкъе, дукха нах юкъе болаш Новкъостала йолча постийи группайи болх дика вIаштIехьбаьккха хилар хьахьокхаш дола масалаш дукха а да. Шоаш дика болх беш хилар хьахьекхад «Шалинский» совхозерча новкъостала йолча посташа. Новкъостала йола ерригача совхоза юкъара группа 9 сагах латташ я, кулгалдеш коммунист Г. М. Клименко а волаш. ХIара квартале увттаеча планах болх беш я группа. План партийни организацеца дага а баьле оттаеш а совхоза кхыча организацеша чакхйоахача контрольни мероприятешца ювзаш а я. Ший болх бригадайн фермайн производственни гIулакхий ерригa участкаш денна шоай бIаргкIал лоаттаеча, новкъостала йолча посташка гIолла лелабу группо. Цахеддаш кулгалделгеи практически новкъостал делгеи Iалащдар духьа новкъостала йолча группа членашта дIаеннай къаьст-къаьста посташ.

Теркалде мегаргдолаш гIулакх да новкъостала йолча поста членаша кхычар болх тахка, шоашкара хьокхам а телаш нах Іомабе моральни бокъо яьккха хилар. Новкъостала йолча поста членаш ба толашагIа бола доаркаш — хIара ше кхоабача Іаттагара 10 бетта 2020 килограмм шура яьккха нов. Гапаева, 1841 килограмм яьккха нов. Эсмурзаева.

Опытни производственникаш болча поста членаша шоай опыт кхычарна дIалу, производственни толамаш дахара новкъостал ду. ЦхьоалагIча отделене ферма коллективо хьайбаш чудоахкадеча помещенешта шоай низаца тоа а яь доаханна Іа даккха дика кийчо йир. Поста кулгалхо йолча нов. Куртомировас, осеменаторалла болх а беш, доахан Іахар дусилга дIадаьккхад.

Дика болх бу цу отделене агроном М. И. Муравенко керте латтача, тракторно - полеводчески бригадерча новкъостала йолча посто. Поста членаш хьежаб бригадера машинно - тракторни парк мишта кийчъеннай, кхашкара балхаш мишта ду, минеральнии органически удобренеш дIаоттаяь мишта лоаттаю а уж кхашка мишта тесс а.

Совхоза цхьоалагIча отделенерча новкъостала йолча цу постий кулгалхоша тохкам а баь оттаяьча материалех лаьца хьадда 15 предложени елар отделене балха юкъера кхоачамбоацараш дIададахари болх тоабари, хIаьта отделенеи совхозеи администраце цу гIулакха де дезар а дир.

Новкъостала йолча посташа беш бола беррига болх новкъостала йолча группо юкъарчал доацаш тIахьожам лоаттабеш ба. Новкъостала йолча посташа хIапз ерригa уйла тIаерзаьй дIаоттадаь ялаташ лорадара, доахана Іа доаккхача тIахьожам лоаттабара.

Крекинг-заводерча новкъостала йолча посташа чулоац ерригa производственни участкаш: цехаш, установкаш, бригадаш, кхыяраш. ЧIоагIа лоархIаш я № 2 йолча цеха новкъостала йола пост. Посто чакхдоахача гIулакхаша доккха новкъостал ду цеха болх массе оагIорахьара тоабара. Цудухьа партийни организаце, отчет луча юкъагIа посто баьча балхага ла а дийгIа лаккха мах бир цун. Новкъостала йолча поста юкъевоагIа дикагIа болх беш воли 7 саг.

Болхлошта, гIулакхерча паха, инженерашта, техникашта дика бовз халкъа контролераш, шоашта эшача хIамашта, предложенешца уж болча ух уж, хIаьта цигара царна новкъостал а кхетам бола хьехамаш а корадоагIа. Новкъостала йолча поста кулгалдеш вола коммунист, установка инженер Кононенко Николай цехе лоархIаши сий деши саг ва. Цунах тийша коллективо цIаьнха а оттаваьв из новкъостала йолча поста керте.

Новкъост Кононенкона дика йовз производство, бокха массово - политически болх лелабу цо. партийни организаце вахара юкъе хьинаре дакъа лоац.

Инициатива йолаш волча поста кулгалхочунна ла магац доал во деш а терко йоацаш а хилар. Цунна дола масал ер да. Укх шера июль бетта «Комсомольски прожектора» членашца цхьана новкъостала йолча посто рейд йир мехкдаьтта продукташ ца йойтар духьа лоаттабу къовсами бийсанарча сменай къахьегама дисциплинеи малагIча хьала тIа я хьожаш. Рейда членаша гучадаьккхар технологически насосий сальникоаи уплотненешкеи запорни арматурагеи гIолла дукха мехкдаьтта продукташ чакхъювлаш хилар а дежурство йолча хана цхьаццабола болхлой тхьайса багIаш моттигаш хилар а. Рейда материалаш хIара установкера хьагульяь вIашагIа а теха, кхоачамбоацараш дIадахара оттаяьча предложенешца цхьана цехерча болхлой собране йийцар. Цунах дика пайда баьлар: йовш йола мехкдаьтта продукташ дикка кIезигьелар, къахьегама дисциплина тоаелар.

Кхоачашдаьча балхий боарамаш каст-каста совдоах № 4 йолча цехо аьнна, установкай начальникашкара хоамаш кхаьчар новкъостала йолча постага. Пост ерригача завода юкъарча новкъостала йолча группа членашца а завода специалисташца а цхьана деффектни ведомствашкеи акташкеи хьежар. Из бахьан долаш гучадаьлар балхаш даьраша шоаш ца даь балхаш тIаяздаь хилар. Завода кулгалхошца цхьана новкъостала йолча группа заседание йийцар материалаш. Цул тIехьагIа завода директора приказ техар кхоачамбоацараш дIадахара де дезараш белгалдоахаш а деча балхашта тIахьожам лоаттабе цехий кулгалхой декхарийла беш а.

Цу доллача хIамаша новкъостал дир цеха производственни хьокхамаш тоадара. Укх шера 10 бетта план ханал хьалха, 20-ча октябре, кхоачаш а яь, бутт бовш планал тIех 1,6 млн. сома маьха продукци елар.

Болх дика бар бахьан долаш цехерча новкъостала йолча поста членаш коллективе чIоагIа сий деш ба. Болхлойна, гIулакхерча наха, инженераша, техникаша кхоачамбоацараш гучадоахаш дола хоамаш а уж дIадахара тIаерзаяь предложенеш а тел новкъостала йолча постага, хIаьта цар яхар цига дизза кхоачаш а ду. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дац цу цеха халкъа контролех бокха тешам болар — уж юха а новкъостала йолча поста юкъебахийтар.

Иштта дика болх бу заводерча новкъостала йолча кхыча посташа а. Цар балха юкъе доккха дакъа лаьцад нов. И. Е. Аронов председатель волча, ерригача завода юкъарча новкъостала йолча группо. Новкъостала йолча группо массаза а производства овлангара деташ чакхдахара тIаберзабу новкъостала йолча постий болх, царна тIахьожам а лоаттабу, новкъостал а ду денна цар беча балха тIа.

Деигара ди массаза доал лакхлу новкъостала йолча группайи постийи члений говзал, гIулакх хаьдда леладе, тохкамбеча хана эшаш йола формаши методаши лаха, гучадаьха кхоачамбоацараш дIадоахаргдола наькъаш лаха хов царна.

В. КРАВЦОВ,
КПСС обкомеи Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Советеи партийно - паччахьалкхен тIахьожама комитета инспектор.

КОА ТIАРЧА ОАЛХАЗАРАШТА ХЬОНК ТЕЛАР— ПАЙДАНЕ ГIУЛАКХ

Дукхача хана деза нохчашеи гIалгIашеи хьонк лелабаьб цинга яха лазар ца хилийтар духьа лелабаь ца Іеш, кхача дикагIа буйиташ долча баьца даара меттел а.

Хьонках шийх санна, бахача наха, саьмарсаькхал толашагIа а лоархIаш, шерра пайда эц дулхах даьча тайп-тайпарча даарех еттача хьонка маьчех а.

Вайнаха, дукха а зем баьхачул тIехьагIа, гучадаьннад коа тIарча оалхазарашта тессача хIамах хьонк тохар чIоагIа пайдана хилар а цо уж лазарех лорадеш хилар а.

Хьонк производственни хьалашка котамашта буабелга республике эггара хьалха юкъедаьккхар «Лермонтовский» совхоза керттера ветеринарни лор нов. Г. И. Карпенко ва. ВIаштта массехк шера хьонк а тессаш цу совхоза оалхазараш леладераша кхеяь кIоригаш ца леш республике эггара дукхагIа йисай — 92—96 процент.

Укх тIеххьарча хана хьонк а бетташ котамеи москалеи кIоригаш кхабарах дика пайда баьннаб Грозненски района «Ермоловский», № 3 йолча сомий-баьца даарий, № 1 йолча шурий совхозаштеи 1-ча Мая цIерахча колхозаи.

Вай республикерча оалхазараш леладераша шерра-шера дукхагIа бех хьонк.

Из-м кхетадеш а да, вай республика хьалашка эггара хьалха хьабоала а дуккха фитонцидаш, витаминаш, кхыйола котамашта чIоагIа дарбанна йола хIамаш йоахка а моша доакъар да из.

Хьонк, практикаша чIоагIа могабеш тIаийца боллашехьа а, хьайбаштеи коа тIарча оалхазараштеи телача доакъарашта юкъеухийта компонент а лоархIаш цунах пайда эцара гIулакха, кIезига техка ба, хIаьта иштта цуи свойстваш техкаяц хьайбашка дегI дайта а инфекционнии инвазионнии лазарашта дахьал отта а стимулятор хилар гучадоаккхаш.

Лакхе дийцараш теркал а деш, оаха тхоашта хьалхашка декхар оттадаьд кIоригаша дегI дараи ца ялийтараи хьонко мел новкъостал ду хьажа а доакъарех из беттара пайданегIа дола боарамаши схемаши оттае а аьнна.

Цу гIулакха Грозненски района № 3 йолча совхоза оалхазараш леладеча ферме цхьан методиках ахнани Іани хьалашка 2 серех опыташ яьй оаха.

Консерваш еш кийчбеча хьонках хьакъестача хьонка маьчех пайда ийцар оаха коа тIарча оалхазарашта доакъарах тохара. Вай республика хьалашка февраль — апрель бетташка, витаминаш, фитонцидаш, кера пайданера кхы тайна компоненташ ца йоахкаш дола яьхка. доакъараш мара доацаш котамаш йисача хана кийч а беш, консерваш ма йой хьонках.

ХIара опыта кIоригий 8 группа къоастайора, хIаьта царех цаI контрольни, хьонк ца телаш яр, вож ворхI—концентрированни декъача доакъарех 0,5 процентагара 10 процентага кхачалца хьонка тайп-тайпара боарамаш а детташ телача доакъарца опыта кхоабаш яр.

ХIара опыт еш цхьа ха йола, цхьан фух йола, дийна йолаш эзача цхьатарра дозал дола кIоригаш хоржар.

Опытнии контрольнии группашта юкъера башхало яр опытни кIоригашта телаш хинна доакъараш хьонк а увш хилари, хIаьта контрольничарна телачох хьонк ца тохаш хилари. Царна деш хинна деррига вож гIулакхаш цхьатарра дар. Цу кIоригий ерригача группашта гIулакх деш яр № 3 йолча совхоза опытни птичница А. Ф. Журавлева. ХIара денна яа хIама тассале хьалхагIа рациона юкъе ухийтар хьонк.

Опытий хьалхара серп чакхйоаккхаш 112 ди даьккхар, шоллагIъяр чакхйоаккхаш — 120 ди. ХIара итт ди массаза доал цкъазза озар кIоригаш. Цу хана теркалдора бокъонца мел доакъар диад, клинически уж малагIча хьал тIа я, хIара группацара кIоригаш мел къаьстай.

Белгалдаккха дезаш да, хьонк а бетташ яа хIама тессаш кхаьба опытни группашцара ерригa кIоригаш контрольни кIоригашца нийсйича, эзача езагIа, лелара кадайгIа, чIугалаш цIена цIе йолаш хинна хилар.

Опытничарех кIезигагIа лара кIоригаш контрольни ярех леш хинначул.

Белгалдоалаш хIама да беттага кхаччалца ха яьннача контрольни группацарча кIоригашта чурашта лазар (диспепси) кхийтта белгалонаш хилари, хьаьта опытни группаех йолча кIоригашта цу тайпара лазар кхийтта цхьаккха моттиг ца хилари.

КIоригашта тосса хIама кIезиг-дукха йоша а йийя 1—2-зза техе лора оаха денней бийсанней боагIача хьонка боарам. КIоригаша дегI дараи уж ца леш йисарая эггара дукхагIа пайда белар тхона беттага кхаччалца ха яьннача кIоригашта телача декъача доакъарах 2 процента боараме хьонк беттаро, хIаьта дIахо йодача хана кIезиг-кIезига боахаш боарам совбаьхар 6 процентага кхаччалца.

Лакхе белгалдаьчча боараме хьонк а бетташ оаха опыташ йича дозал 8—12 процент дукхагIа тIакхийтар кIоригашта, хIаьта ца леш 10—12 процент дукхагIа йисар, хьонк ца телаш кхаьбача кIоригел. Цунга хьежжа 10—15 процент кIезигагIа дIадахар доакъараш 1 килограмм тIакхетийтарга.

Опыташ еча хана тела кийчбаьча хьонка маьчаш йиле цIен а йийя мясорубках чакхйоахар. Эхьа баьннача хьонка, цуи дукхалга хьежжа 3 процент тух а техе, консерваци ю. Иштта кийчъяь хьонка маьчаш къайлача банкашка е педашка йоахкаю.

Опыташ еча хана гучадаьлар хьонк буабеш кхаьбача котамашта аскаридиоз яха лазар кIезигагIа хулаш хилар.

Кер чу хулача нIанашта духьала хьонках доала дарба гучадаккхар духьа паразитологе отдела заведующеца нов. Н. Х. Григорьевца цхьана опыташ йир.

Опыташа хьахьекхар, дуккхача хана—1,5 беттагара 4 беттага кхаччалца — буабича мара хьонко кер чу хулаш нIаний дIадоахаш ца хилар.

Цигача гучадьлар цхьаькха, телаш бола хьонк рационаца кIезигагIа ме хул аскаридаша лазар чIоагIагIа тохаш хилар.

Эггара дукхагIа лазараш хулар контрольни групперча кIоригашта.

Хьонк дукхагIа техача (10 процент) доакъарашца кхаьбача кIоригех йоахкаш аскаридаш хоралаьц.

Оаха яьча опыташа теншаме хьахьекхар кIоригаша дегI дараи уж ца ялийтараи хьонко дика аьттув боаккхаш хилар а из шерра практикана юкъебахьа мегаргболаш хилар а.

Хьонк рациона юкъеахийтар вай республика хьалашка экономически чIоагIа пайдана гIулакх да. ХIара шера хьонках консерваш еча хана хьа а къестаеш дIаккувсаш йола итташ тоннаш хьонка маьчаш котамашта юае йиш хиларах хIаьта а вета а.

Юххера а се дийца воалаш белгалдаккха безам бар са, хьонк боахача наха хьурмат доацаш из лаьттагIара хьабахар бахьан долаш республикера цуи запасаш шерагара шерага эшалуш хилар. Цунца дувзаденна, хьонк тIабалара биологически башхалонаш Іомаяр а кхыча культурашта нийсса дIа а бувш из хьалкхебар а ловра.

М. САГОВ,
Нохч-ГIалгIай Iилма-тохкама ветеринарни станца зоогигиена отдела заведующи.

ІАННА КХОАЧАМ ЦА БИЧА

Наурски района Ленина цIерахча комсаш лелаеча совхоза кхоалагIча отделене леладеш хьайбаш а да. 62 бетта етт, 173 кагий бежан, 885 устагIа, иштта хьакхарч а я цига.

Дукха йохка езац совхоза укх шера планах хьайбай продукташ. Деррига паччахьалкхенга дохка дезар 28 тонн дулхи 55 тонн шурен мара яц. Бакъда, из декхар а кхоачашде мегадац укхаза. Яьккха шура 96 тонн яле а 17 ноябрь хьатIакхаччалца цар паччахьалкхенга ехкар 43-5 тонн мара яц. Плана 79 процент хул цох. ХIаьта вIалла шура ехкаяц совхозо паччахьалкхенга сентябри октябри бетташка. ТIаккха кхыча бетташка а дIатийпнаяц цар шоаш доахангара хьайоаккхача шурех ах мара. Цудухьа да паччахьалкхенга шура йохкара гIулакх совхозе во латтар.

Ала дезаш да Ленина цIерахча совхозе хьайбай йоакхо даим ледара еш хилар, дIадахача шера геттара хала Іангара даьхар совхоза хьайбаш.—Іалащдаь доакъар эшачул 30 процент мара дацар, цудухьа бIаьстан юхье дукхагIа йолча хана чаи йохкаенна кагаши тийлар оаха хьайбашта, — йоах ферма заведующе. Цунга хьежжа яр доахана тийнна шура а.

Уж кхоачамбоацараш дIадахара даь хIама-м дац укх шера а. Планах 5714 центнер хила дезача 3177 центнер мара дац кийчдаь гIожа доакъар. 70 процент мара Іалащдаьдац сийна доакъар, хIаьта концентраташ а яц кхоачамбалла.

ХIанз дийнахьа хIара беттача Іаттагара 2 килограмм совгIа мара шура яккхац ферме. Из цар хьайбашта доакъар ца телилга да. Иштта кIезига яр цар бIаьстан юххьанцарча бетташка доахангара йоаккхаш хинна шура а. Укх шера шозза мара жом еннаяц доаханна. Дирекце ханнахьа ахчана перечислени ца яр бахьан долаш кхы ца яхьаш йисар из. Барда вIалла телац хьайбашта. Итт ди мара дац доаханна подкормка тела болабенна. ТIаккха кхыча кагийча хьайбашта хIапзалца из вIалла тийнна а яц. Шоаш доакъар кIезига Іалашдарах из кходу цар.

Цхьаккха доярка яц шура яккхара тIаийца декхараш кхоачашдаь. Хьокхам дикагIа болча М. Зубайраевас а хIара Іаттагара 1508 килограмм мара шура яьккхаяц. Бакъда, дIадахача шера-м 2200 килограмм гаргга яьккхаяр цо шура. Дояркашта алапи хьожадеча хана цар доахангара йоаккхача шурий хьоанал лархIац.

Ши жа Іул да отделене. Во Іунал дап вокккагIа волча жа Іуно Б. Мусаева жена. ХIара бIаь жийна тIехьа 95 Іаьхар кхебаьб планах 90 Іаьхар мара боацача. ХIаьта тха хIара устагIанна тIера планах ши килограмм мара яккха ца езача 2,4 килограмм яьккхай. Бакъда, воча хьала тIа да жа леладерий гIулакх. Ерригa 110 тонн мара йол яц боахаме. Лоа Іодиллача доакъара фу дергда ца ховш ба уж.

Укх шера цхьаккха хьакха къаьстаяц ферме. Царна доакъар кхоачамхиллал лоаттаду укхаза. Чобыркас лелаеча групперча хIара хьакхийна дийнахь-бус 450 грамм дулх тIакхетар. ХIара нана хьакханна тIехьа 11 хурск кхеяьй.

Хьагучох хьайбаш леладерий гIулакх теркалдеш бац совхоза кулгалхой. ЩIаккха итогаш ю собрани хиннаяц укхаза.

Хьайбаша Іа доаккхаргдола помещенеш тоаьй, бакъда, уж тоъаш яц. 75 кагий хьайба Іай шийлача латта дезаш да.

С. МАЙСИГОВ,
тха собкор.

Ледарло—толама моастагIа

Ше гарга кхачарах хоамаш деш да Іа. Шоай тIехьдаьнна кхашкара балхаш сихагIа чакхдахара цIепхаштта оарцагIбовла беза хIанз Гудермесски района юрта боахама специалисташи кулгалхойи.

Хетаргахьа района боахамаша даьхача толамаша сов хьалха гIадбигаб цхьаццабола кулгалхой. Нагахьа санна соахка «Степной» яхача цхьан совхозагара дIаиккхача района ерригача колхозашеи совхозашеи юртбоахама шу зене чакхдаьккха дале, укх шера хIанзарча даннешка хьежача района дерригача боахамаша дикка пайда лургба. Из дика гIулакх да. Цхьабакъда, дIахо де деза юртбоахама балхаш мелдалийта йиш яц шу зе ца хулаш чакхдоал аьнна.

Хьожаргда вай малагIча хьала тIа я хьалха латтача боахамех йола «Дружба» яха йоккха совхоз. Ла мегаргдоацаш мела лел укхаза шекара свекла чуэцара гIулакх. ХIанз 64 гектар шекара свекла я хьаахканза. Совхоза директор нов. Головченкои керттера агроном нов. Куликови лерттIа оарцагIбалац уж сихагIа чуэцара.

Иштта ледара да шекара свекла чуэцара гIулакх «Гудермесский» совхозе а. 26 гектар шекара свекла чуэцанза я хIанз а. Іалаьмате дукха улл из шекар доаккхача заводе дIа ца йохьийташ.

Де дезаш дукха балхаш да «Степной» совхоза болхлой а. Дукха дуга латт укхаза хьакханза. ХIанзчул тIехьагIа хьакха езаш 300 гектар я. Хьагучох цу гIулакха дукха сагота а бац совхоза директор нов. Воробьеви керттера агроном нов. Ермолаеви.

Специализированни боахамаш да уж, цхьабакъда, кегар дукха ба. Дукха аьрда ялат улл цIен ца деш.

11000 центнер дуга дIачу а денна Гудермесски района дуга кхедераша паччахьалкхенга дуга дохкара шера план кхоачашъяьй. Цхьабакъда, района дуга кхедераша 20000 центнер яккха социалистически декхараш тIаийцадар, хIаьта уж кхоачашде цар торо а я.

Ховш да, ханнахьа аьхача зябо хьувкъам совбаккха торо хулийтилга. Цхьабакъда, из дицлу цхьаболча кулгалхоштеи специалисташтеи.

Зябь ахар Іалаьмате во лел «Дружба» яхача совхозе. 700 гектар я укхаза хIанзчул тIехьагIа аха езар.

Цу даькъе ла мегаргдоацаш да «Степной» яхача совхозереи «Октябра 40 шу» яхача колхозереи гIулакх а. Из дерригa фуд аьлча, укхаза техниках боаггIача тайпара пайда эцац, дукха сеца латт. Трактораша беча балха тIахьожам лоаттабац. Цо тIехьатетт балхаш йистедахар.

М. АЛБОГАЧИЕВ,
тха собкор.

Семилетка тIеххьарча шера хьинаре къахьегаш я Грозненски кондитерски фабрика коллектив. ХIанзлехьа кхоачашъяьй цхьайтта бетта план, планал совгIа арахийца продукци 76 эзар сома маьха я. КПСС XXIII-ча съезда сийна къахьегама темпаш кхы тIа а лакхъеш я фабрика коллектив. Хьинаре къахьегаш ба нн. Висаитова, Темирсултанова, Рязаева, Павликова, Чалаева, кхыбараш.

Сурта тIа: фабрика болхлой Висаитова Любаи Темирсултанова Майсеи.

И. Плиева сурт.

БОАХАМА РАСЧЕТ ЮКЪЕКХУВЛ

Сомаши баьца даараши леладеча тха совхоза партийни организаце, дирекце, керттерча специалисташа чIоагIа терко ю боахама расчета. Хозрасчет юкъейоалаяра хьакъехьара дешаш дувц паркоме а партийни собранешка а. Тха совхозе хилар районни семинар, цига шерра вIаши йовзийтар хозрасчет юкъейоалаяра опыт.

Тханцига идеологически болх а цу лоархIамерча участкана тIаберзабаь ба. 25 лекторои 85 агитаторои боккха кхетама болх бу кхашка къахьегача наха юкъе. Цар дIаккхетабу къахьегамхой балха овсарле лакхъяра, продукцега дIадодар лохдара, боахама рентабельность лакхъяра, техниках бизза пайда эцара де дезачох. Шоай гIулакх дика довзаш бола нах ба тха агитатораш. Умаханова Хеди, Чичиева ПаьтIамат, Стодеревская, бригадираш Сорокина Лидия, Жерновицкая Мария, Алексанов Арам, кхыбараш, ерригача районе а бовзаш нах ба. ДикагIдола толамаш мишта доахаргда дувцарал совгIа, из практике юкъекхухьаргдола а нах ба уж. Массехк цифра йоалае безам ба са. Сорокинай бригаде болх беш я звеньевая Стодеревская.

Уж шаккха а дика агитатораш ба. Нахага дувца дуккха дикадар долаш ба уж. 11 гектар хулача лаьттара планах гектара тIара 185 центнер яккха йоагIача баьца даарий 304 центнер яьккхар цар укх шера, планови задани 165 процент кхоачашйир.

Дика пропагандист ва сомий бешамашка хьожача бригада бригадир Гагиев Руслан а. Дика толамаш доах цу бригада коллективо. ЧIоагIа ганараш дола сомаш гектара тIара планах 62 центнер яккха йоагIача метта 97 центнер яьккхар цу бригадо, цунца план 157 процент кхоачаш а еш.

Тха агитаторийи лекторийи керттера терко тIайодаш дола дешаш да экономика дешаш. Шоаш беседаш еча хана цар шоашка ладувгIарий уйла тIайохийт керда къахьегама толамаш дахара эша наькъаш, торонаш, бахьанаш лахийтара.

Дика оттаьча хозрасчето новкъостал ду тхона тхоай результаташ бIаргаго, кхоачамбоацараш ханнахьа гучадаха а уж дIадахара наькъаш лаха а. Масала, укх шера совхозе баьцовгIай боахама продукцега дIабода къахьегам соахка цу хана дIабахачул 104 эзар сом кIезигагIа хилар, хIаьта хьайбай боахамга—53 эзар сом дукхагIа. Из довза а доваш, хIанз оаха хьайбай боахамга дIадодар кIезигдара къахьег.

Партком чIоагIа хьож продукци мел дукха а дика а йоал. 1964 шера хьалхарча ах шера баьцовгIай продукци 526 эзар сома маьха яьккхаяле, укх шера цу хана 669 эзар сома маьха яьккхар, вешта аьлча, 143 эзар сом дукхагIа. 66 эзар сома маьха продукци дукхагIа елар хьайбаш леладераша а. Бакъда, из продукци кхы дукхагIа яккха йиш йоаца доазув дац.

Совхоза партийни организацеи дирекцеи шоай хур ду кхы а доккхагIа толамаш дахара. Уж дахара новкъостал ду боахама расчето. Шоаш хьийгача къих хьахулар бIарга а дайташ, цунах боала пайда, цунна низ тIабахийта безилга хов болхлошта, лакхъе йиш хулийт къахьегама овсарле. Иштта хьалашка социалистически яхь дикагIа лел.

Совхозо укх шера кхоачашъяьй паччахьалкхенга ялат дохкара план, планал 16 процент дукхагIа дехкад ялат, толамца кхоачашъеш латт шура а кхыйола продукташ а йохкара план.

И. ХОМЕНКО.

Кхоачашдергда дош

Социалистически яхье а баьнна дикача къахьегама совгIаташца парте XXIII съезда накъа болх Сунженски района Ленина цIерахча юртбоахама артела къахьегамхой.

100 тоннал совгIа дулхи, 200 тонн сомаши, 800 тонн баьца даараши паччахьалкхенна дIачуденнад колхозхоша. Укх шера къаьстта дика къахийгад колхоза сомий бешамаши баьца даараши леладераша. Укх шера цар чуийцача хьувкъама шозза лакхъяьй колхоза ахчан доход. Шера планах ший боахамах 730 эзар сом пайда эца безаш яр колхоз. Из цифра итт бетта кхоачашйир колхоза коллективо.

Дика балха толамаш даьхад кхашкарча болхлоша а. Ганарий даьттах 150 эзар сом пайда ийцаб цар. ХIаьта Сийлахь-боккхача Октябра цIей хьатIакхачале ялат дIалийнеи, коартол чуийцаи, 1200 гектар зяба аьхаи баьлар уж. Планал совгIа 300 гектара тIа дIадийнад ялат. ХIанз чуийнна техника ремонт еш боахк уж. Парте XXIII съезд хьаеллале бIаьстана балхаш дара техника кийчъе дош деннад цар.

И. ГУЗЕЕВ.

ЙИЛЛАЧА ХАНАЛ ХЬАЛХА

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша хьинар айдаь «Гудермесский» совхоза къахьегамхой мамогга чIоагIа къахьегаш ба хьайбай продукци йохкара дола паччахьалкхен заказаш кхоачашдара.

Совхозо укх шера паччахьалкхенга дохка деза дулх 410 тонн дар. Из заказ сийлепца кхоачашдаьд хьайбаш леладераша. Укх шера дIабахача 10 бетта паччахьалкхенна дIаденнад 424 тонн дулх, вешта аьлча 1964 шера дIаденначул 21 тонн дукхагIа да из.

Дулх дохкара план кхоачашъяра къаьстта а чIоагIа накъа баьлар хьакхарч лелаеча ферма а, хIаьта иштта нов. Ю. Гурлаев бригадир волча кхоалагIча отделене а хьайбаш леладераш.

Укх шера 10 бетта дIаеннай 1471 тонн шура. 1964 шера енначул 125 тонн дукхагIа я из. Цу гIулакха дика къахьийгар бригадир нов. Абдураззаков волча 1-ча отделене хьайбаш леладераша. Паччахьалкхенга шура йохкара план 15 декабрь тIакхоачаш кхоачашъе дош деннад фермай къахьегамхоша.

Шура йохкара тIаийца декхараш кхоачашдара эша деррига а хьалаш да совхозе. Хьайбашта юъае совхозе дIаеллай дикача хьажкIий силоса 10000 тонн, кийчъяьй башха-дикача аьла 2230 тонн, цунах 670 тонн люцерна йол а йолаш.

А. МОЛОВКИН,
совхоза керттера зоотехник.

ЗУЛАМХОЙ БЕХКТОКХАМЕ ОЗА

Будапеште АПН корреспондентаца И. Кульчараца къамаьл деш Венгерски Халкъа Республика генеральни прокурора Геза Сенаше аьлар:

СССР, США, Великобритане кулгаш а ядеш, 1943 шера ноябрь бетта арайаьннача «Оакхарий хьисапе лелаьдеча зуламашта гитлеровцаш бехктокхаме хиларах йолча Московски декларацеца тIа» йоахар, фашистски изувераша деш дола зуламаш юха ца декхаш дуъаргдац.

ТIемо Іазап тIаоттадаьча Европа халкъашта дагалаттар, кхетам болча хIара саго лерхIаш хиннер дар из. Дуккха нах боабаьча, Іазапаш даьча, оакхарий хьисапера зуламаш даьча фашисташта Іазап дир наха.

Гитлеровцашеи венгерски фашисташеи зуламаш дарах Іазап тIакхаьчар тха халкъа а. БIаь эзараш бола граждангаш байр. КIоаргача ахка яхийтар Венгри фашисташа. Уж зуламаш даь беррига нах лохилга, лувцилга тхоай декхар лийрхIад оаха, хIанз лерхIа а лерхI, венграш е кхыча къамах бола нах уж бале а.

Дунен шоллагIа тIом чакхбаьннача тIехьагIа дунеи халкъашта юкъерча соглашенеша Венгри декхарийла яьй тIема зуламхой бехктокхаме оза е уж союзникашта дIабала. Цу декхарий ларда тIа 1945 шера йоагIаш йола юридически бокъон нормаши халкъа трибуналаши оттайир тханцига. Уж судаш цу сахьата болх бе йолаелар, йоагIача тайпара суд йора цар дуккхача тIема зуламхошта. Цу ханна оаха Советски Союзагеи Югославегеи дIабелар цу мехкашка тIема а халкъа духьалара зуламаш а даь фашистски палачаш.

Цхьабакъда, цхьабола тIема зуламхой Венгри мукъа а яккхалехьа байдда доазол дехьа дIабахар. Царна юкъе ба тхона баха моттиг ца ховш бола зуламхой а. Из чIоагIа новкъа да. Тхона хов нах боабаь дуккха бола фашисташ мичахьа бах. Уж хьабала беза яхаш доагIаш дола дехараш даьд оаха. Бакъда, капиталистически паччахьалкхенаша е хьабала тигац уж е вIалла жоп ца луш дут оаха дехаш дар. Масала, 1947 шера оаха дийхар США Іаьдалгара цо Германерчеи Австрерчеи американски зонера 470 тIема зуламхо лаца а лаьца хьавалар. Цхьаккха а царех фашист хьаваланзар тхона.

Нюрнбергски процесса 20 шу дузача хана белгалдаккха деза машараи адамленнеи духьал зуламаш даьча, хIаьта иштта тIема зуламаш даьча наха «нийсхоно дIадьхараш чакх а доахаш» Іазап дара гIулаккхаш 1943 шерара Московски Декларацеи 1945 шерара Лондонски соглашенеи маяхкара лерттIа социалистически мехкашка мара даь ца хилар.

Цудухьа тхона, венграшта, чIоагIа новкъа да боннски паччахьалкхен аппаратеи бундесвереи бехктокхаме моттигаш нацистски тIема зуламхошка хилар, Малхбузерча Германе правосудни лелаераш судахой мантеш ювхаш бола, дуккха нах боабаь бола палачаш хилар, хIаьта конституционни судера бараш бандиташ - эсэсовцаш хилар. Бонна милитаристски гIозараша дуненна духьалара тийша болх кийчбу. Хьалха хиннача нацистски инаралашца цхьана реваншага кхачеи цу гIулакха фуннагIа даь а атомни герз бе доллеи гIерт уж, цунца дерригача адамленна бола кхерам — кердача тIема кхерам тIа а оттабеш.

Сона хетачох, хIанз, Нюрнбергски процесса 20 шу дизарца дувзаденна, масса а мехкашкарча общественни организацеша, хIаьта иштта дунен халкъашта юкъерча органашка социалистически паччахьалкхений викалаша а беррига тIема зуламхой гучабоахаш, царна законах мадоагIара Іазап дар хьадехаш выступленеш йича бакъахьа хургдар.

Дерригача мехкий халкъаш, машар беза деррига низаш чIоагIа духьал да «ха дукха дIаяхарах» тIема зуламхошта амнисти яла а «приказах гIулакх деш хиннаб» яхачоа тIагIолла уж мукъабовлийта а гIертача боннски Іаьдала.

Беррига тIема зуламхой бехктокхаме озар вай бокъо а декхар а да. Аз чIоагIа лоархIаме долаш лерхI, социалистически мехкаша шоай низ вIашагIа а теха, хIанз укх сахьате ФРГ паччахьалкхен аппарате, юстицеи эскареи органашка, дипломатически гIулакхе бола тIема зуламхой гучабахар, лувцар, суде балар. Масала, царех ва Треттнер, Хойзингер, Нюсслейн, Крюгер, Шюле, кхы дуккхабараш. Бицбалийта йиш яц, масала, 1944 шера тха мохк гитлеровски оккупаце болча хана венгерски халкъа духьал Іалаьмате доккхий зуламаш даь вола Хеттль санна бараш а. Из хIанз а кортамукъа волаш Австревахаш ва.

Адамашта дицлургдац тIема зуламхоша даь зуламаш. Нацистски палачаш берригаш а бехктокхаме оза беза.

(АПН).

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI. 23 ноябрь, 1965 шу.

ЛАКХАЧА ЛОАМАШКА — ЛАКХА КУЛЬТУРА

ТIЕХЬЕНО тIехьенга луш бIаьшерашка хьабена бIаьхий багагIбувцам ба Нохчийн ГIалгIайн. ДIаяхача заман ираз, паргIато, нийсхо йоацаш хинна вахар, халонаш пхьа кхаьчача тIаотташ хинна боккха бала, паччахьа самодержавена духьал лоаттабаь къовсам ба цо бувцар.

ВIалла дага а доацаш, цIаьхха, каст-каста хулаш долча довнашта юкъе нийслуш хиннав лоамаро. Цудухьа кадай а маькара а хиннав из, денал, къонахчал, эздел хиннад. Ший са санна дукхайийзай кортамукъале. Уж оагIонаш хьахьоккхаш да дог ураоттадеш дола вай сиха халхараш.

Цу хIамаех лаьца дукха дийцад эрсий художественни литература тIа, сийлахь-боккхача эрсий поэташа Пушкина, Лермонтова, кхычар. «Цига лоамарой преданеши поэзи, поэтически ганзаш а цхьа моллагIа яраш санна яц, — аьннад сийлахь-воккхача Лев Николаевича Толстойс. Иштта искусство, культура, сакъердам дукха безаш хьабаьхкаб вайнах.

Тахан вай паргIатача, ираз долча советски замалахьа къаьстта чIоагIа а сиха а дегIайоагIа культура, искусство. Цунна тешал ду тха Ножай-Юрта района культпросветучрежденеша.

Вай республика юрта цхьанна районе дий-хьогI ер санна хоза дика культура ЦIа аьнна хетаргдолаш дукха ха йоаццаш хьалдаь района культура ЦIа да укхаза. ЧIоагIа дика коллектив я цун яр. Художественни самодеятельностага хьожача хана республике кхозза хьалхара моттиг яьккхай цо, вай Даьхен столице Москве яха хиннай из кхоза, ший искусство москвичашта гойташ.

БIаь совгIа самодеятельни артист ва цу коллектива юкъе. Укхаза даиман болх беш я драматически, вокальни, струнни, халхара, хоровой кружокаш. Кастта культура ЦIагIа болх беш хургья литературни объединени культура халкъа университети.

ДиълагIа шу да укхаза иллеи халхарей халкъа ансамбль болх беш йола. Цунна юкъе ва 45 саг. 1963 шерара СССР ВДНХ хьалхарча степена дипломи 1965 шера Ерригроссийски юрта художественни самодеятельностага хьожача лауреата цIи яьккхай цу ансамбло.

Укх шера март бетта съездий Кремлевски Двореце Ерригроссийски художественни самодеятельностага хьажара заключительни концерте выступленеш йир ансамбла коллективо. ЧIоагIа гIадбаха, дог гIоздаьнна кхы а дикагIа болх бе уйла йолаш цIабаьхкар ансамбла коллектива членаш.

Цу коллективе ба цIаккха а дог ца эккхаш самодеятельноста юкъе дакъа лоацаш дукххача хана денз хьабоагIа энтузиасташ. «Самодеятельни сцена боккха нах» оал царех. Уж ба Эльмурзаев Бека, Исаев Абуталип, Церебицев Элимар, Кучина Вера, Эртынхаева Бесира, Жданова Людмила, Битиев Суьлян, кхыбараш.

Шоаш дакъа лоацаш хиларал совгIа кружокашта хьалхле а лелаю цар, къоначарна новкъостал ду.

Масала, Эльмурзаев Бека илли хоза оал, халха дика воал, массехк музыкальни инструмент локх, дукхача хоровой а вокальни а иллей автор ва. Ший творчествага диллача комедийни артист ва Эльмурзаев. 1965 шера Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артиста цIи еннай Эльмурзаева. Из района культурни вахаре хинна доккха хIама да.

Керда искусство дукха езаш а йовзаш а бола нах ух хIанз самодеятельни коллектива юкъе. Масала, хьаэцаргъя вай Пашаева Зара. Безамеи хозеи я цун оаз, тайжа да халхар. Дика чакхъяьлар Пашаевай дебют Ерригроссийски художественни самодеятельностага хьожача а цун Москве хиннача заключительни концерте а.

Коллектива хIара членах а иштта дола ший тайпара дикадараш доахк. Бакъда, цу массанена доагIаш да: цар искусствацеи культурацеи боккха безам хилар, уж дегIадоаладара чIоагIа уйла тIаяха хилар. Цунна тешал ду художественни самодеятельноста юкъе дакъа лоацача нахах 50 саг культпросветучилище заочно деша вагIаш хиларо. 1970 шу тIахкоачаш хIара культпросветболхло юкъера дешар чакхдаьккха хилийта декхар оттадаьд оаха тхоашта хьалхашка.

ХIанз укх сахьата тха районе болх беш 2 районни культура ЦIа, 3 районни библиотека, художественни, общественно-политически, юртбоахама, кхыдолча литература 158 эзар хулаш книжкаш дола 34 юрта библиотека (школьни яраш йоацаш), 15 эзар совгIа саг книжкаш кхухьаш а волаш 2160 моттиг йола 47 юрта клуб я.

Районе кхы тIа хьалъеш а я культпросветучрежденеш — 450 моттиг йола районни культура ЦIа а, Саьсанара 250 моттиг йола клуб, 1990 моттиг йола 10 юрта клуб, 4 юрта библиотека. Царех цхьаяраш хIанз болх беш я. ХIаьта 1966-гIа шу чакхдалалехьа ерригаш а болх беш хургья уж.

Ножай-Юртарча районни культура ЦIенгара дIайиккхача (из районни художественни самодеятельни коллективаца цо болх дика барах, искусство дукха езаш къаьстта Российски Федераце. культура министерствас совгIата хьалъяйта я) района еррига культпросветучрежденеш колхозашеи общественностои хьалъяь я. Бахача наха, къаьстта кагирхоша хьалъяь я уж. Доккха новкъостал даьд уж хьалъеча а цар болх вIаштIехьбоаккхача а юрта интеллигенце, эггара хьалха хьехархоша а деш. ХIанз районе 800 совгIа саг юкъевола интеллигенци я, из ди тIехьа дукхагIа хулаш а латт.

ВIалла мах баь варгвоаца доккха новкъостал ду тхона вежарашха йолча республикаша, хиларах Российски Федераце Кхычахьара тIабаьхка 15 къамах бола хьехархой, лораш, юрта боахама специалисташ ба тха районе. Цар доккха новкъостал ду района къахьегамхошта юкъе культура лакхъяра.

ДегIа а йоагIа, тоа а лу нохчий интеллигенци, лакхлу цун сакхетам а образовани а. Районе заочно деша вагIаш 650 саг ва, царех 350 саг мехка тап-тайпарча педагогически институташка вагIа.

Къаьстта гIадвугаш да хьалха баьде, цхьаккха бокъо йоацаш саг ца лоархIаш хинна нохчий кхалсаг хIанз юрта общественно-политически культурно-просветительни вахара юкъе хьинаре дакъа лоацаш хилар. Ерригача библиотекашка, дукххача клубашка балхаш деш бараш кхалнах ба, хIаьта художественни самодеятельноста юкъе дакъа лоацарех а 60 процент кхалнах ба. Масала, коммунисташ бола библиотечни болхлой Саьсанара Хажаханова Зара, Мескетера Хамдиева Аза, ЦIантроера Басаева Манаш ерригача района культурни болхлошта хьоккхам телаш ба.

Района культура иштта дегIайоагIаргъяцар, нагахьа санна района партийни, советски, комсомольски, боахама органаша из дегIайоалаяра чIоаггIа йоаккхо ца йоре, къахьегамхой коммунистически кхетам лакхбар шоай доккха декхар цар ца лоархIаре. Цар шоай йоакхо еш хилар холу района хIара культпросветучреждене коллективана.

Цул совгIа, цу организацей болхлоша шоаш юкъарчал доаццаш доккха дакъа лоац культурни балха юкъе, хьоккхам тел кхычарна. Клуба а берригача художественни самодеятельноста балха а юкъе хьалхарча мугIаре латт коммунисташи комсомольцаши.

Царех ба дукха ха йоаццаш парте райкома болхло хинна, КПСС райкома пленума член йола Вагуева Халипат, КПСС райкома член Хажаханова Зара, ВЛКСМ райкома болхлой Н. Ильмиева, С. Битиев, райисполкома бехктокхама секретарь Кучина Вера, коммунисташ Б. Эльмурзиев, В. Магомадов, М. Мантаева, кхы дукккхабараш а.

Культура учрежденей а цар художественни самодеятельноста кружокий а коллективашта юкъе социалистически яхь латт, цар вIаши новкъостал ду, балха дикагIйола опыт шерра дIайоаржаю.

ХIанз района культпросветучрежденеш ерригаш а Iана болх бара дика кийчъенна я. Доккха новкъостал даьд района боахамаша царна ремонт еча, йоагоча хIаманца уж Iалашъеча.

ХIанз района еррига культпросветучрежденеш республикански УП-ча художественни самодеятельностага хьажара кийчлуш я.

Культура учрежденешка меттел хIара школе хIана яц аьнна болх беш художественни самодеятельноста кружокаш я. Укх шера района художественни самодеятельностага хьожача дакъа лаьцар 48 школьни коллективо. Майрра ала йиш йолаш да боккхагIчар метта хьаотта могаргдола дика смена хьалкхувш латт аьнна. Масала, районе меттел, кхыча дукххача моттигашка а йовзаш я моттигерча школа пионерски вожати йола Амаева Марем. Москве Лихачева цIерахча завода культура ЦIагIа цо илли аьлча ца социйташ дукххаза а тIоараш дийттар эзараш болча гулбеннача наха. ЦIаькха а цIаькха а Марем юха сцена тIа ялар дехар зрителаша.

Советски Iаьдала 50 шу дуза ди тIаккхачалехьа района хIара юрта бахача наха шоай низаца хьабаь культура кхуврч хилийта лерхI оаха.

Сийрдадаьннад доккхий лоамаш, Ильича сердал кхаьчай цига массанахьа а.

А. КИНДАРОВ,
КПСС Ножай-Юрта райкома секретарь.

Цхьаькха а хоза гIирс хьалбаьб Къулбехьен Урала столице — Челябинске. Хьалъяь яьннай машиннаькъа вокзала керда здани. Итт эзар квадратни метрал совгIа моттиг я цу чу, хIара денна эзараш нах чуэцалургба цунга.

ХIанзарча техникаца кийчъяь я керда вокзал. Справочни службеи камера хранении автоматически установкаш а оттаяь кийчъяьй. Поездаш лелара хьакъехьа пассажирашка хоам бергба репродукторашачул совнагIа средалоний табелос а. Платформашка дIаэравоала моттигаш машиннаькъашта тIехь къайлача галерея чу яьй. Автоматически телевизионни камераша вокзала дежурни службага йиш хулийтаргья перронашка, вокзала юхерча майдашка, нах чубагIача залашка бIарг кхаба а пассажирашта гIулакх деча нийсденна кхоачамбоацараш сихха дIадаха а.

Сурта тIа: кердача вокзале дIачувоалача йоккхагIа йолча наIарашта юхе.

В. Георгиева сурт.
ТАСС фотохроника.

ИНТЕЛЛИГЕНЦЕ ДИ ДЕЗДАР

Укх деношка Ачхой-Мартана района къахьегамхой интеллигенце Ди дездеш хилар. Укхаза бар лораш, хьехархой, медицински сестраш, кхыбараш.

...Хьахоз музыка. Гулбенначарех цхьабараш иллеш доахаш, шоллагIбараш халхабувлаш, кхоалагIбараш шоайла безаме къамаьлаш деш ба.

Гулбеннараштa хьалхашка доклад йир парте райкома секретара В. Починкина. Цо белгалдаьккхар интеллигенце ди кастта хургйолча КПСС XXIII съездацеи халкъа суде хоржамаш хургдолча денцеи нийсденна хилар. Цул тIехьагIа къамаьлаш дир района школай директораша Ш. Мачтова, А. Попова, М. Бексултанова, кхычар. Цул тIехьагIа района дикагIболча хьехархоштеи медицински болхлоштеи М. Ковалевайна, М. Евсеевайна, М. Джамалдаева, М. Ботаевайна, КПСС Ачхой-Мартана райкомои къахьегамхой депутатий Совета райисполкомои Сийлен грамоташ елар.

Щей чакхдоаллаш гулбенначарна культура ЦIен художественни самодеятельносто концерт оттадир.

А. ВОЛОВЩИКОВ.

«ЭКОНОМИЧЕСКИ ГАЗЕТА» 46-гIа НОМЕР

Араьннай КПСС ЦК хIара кIиранна арадувлача «Экономически газета» аргIанна йола номер. Из дIадолалу халкъа боахама цу лоархIамерча даькъа декхарийи проблемайи чулоацам хьагойташ йолча «ГIишлоний индустре резерваш» яхача керттерча статьяца.

Газета тIа «Советски энергетика таханеи кхоанеи» яха йоккха статья язъяьй СССР энергетикаи электрификацеи министра П. Непорожне. Промышленность дегIайоалаяра юкъе финансаша вIаши деча гIулакхийи влияне темана хетаяь я «Кредити промышленность дегIаяри» яха СССР Паччахьалкхен банка правлене председатела заместитела В. Воробьева статья.

«Технико-экономически знанеш промышленноста а юрта боахама а болхлошта» яха цу номер тIара раздел дIалаьцай мехка химически индустре юртбоахама производство дIахо дегIайоалаяра влияни мишта ю а из мишта ергья а дувцача шеррача дувцаро.

Цхьа оагIув кепа техай производства командирий юкъерча звенона — мастерашта лаьрхIа. Цу тIа г. Курскерча мастерий школай хьехархой семинара кулгалхочо Е. Венгрова дувц области предприятешка мастерий дешар вIаштIехьдаккхара опытах лаьца.

Дешачоа шоашта уйла тIаухийташ дола дукха а хIамаш корадоагIаргда дунен халкъашта юкъера экономически вахар дувцача оагIонаш тIара, «Экономически лехараш деш», «Экономически тIахьожама отдел» яхача а кхыча а рубрикашта кIалхарча материалашкара. Кепа техай технически информаци а. хIаьта иштта «СССР-е яьй» яха рекламни оагIув а.

В. БУРУНЬКО,
Къилбаседа Кавказе гIоллара «Экономически газета» собкор.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа

23 ноябрь, 1965 шу

РАДИО: 6.30 — Юрта боахама болхлошта передача (эрсий меттала). 6.45 — РВ-23-и УКВ цхьоалагIча программеи гIолла ашараш. 6.45 — Горсете гIолла хоамаши ашараши. 7.10 — «Грозненский рабочийи» «Комсомольское племяи» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.20 — «Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.30 — Ашараш. 8.45 — «Къона тIехье» яха передача (гIалгIай меттала). 15.00 — Симфонически оркестра солиста Бельц Марка концерт. 15.30 — «Къонал» яха передача (гIалгIай меттала). 15.45 — «Халкъа контролераш» яха передача (нохчий меттала). 16.00 — Литературни передача (гIалгIай меттала). 16.15 — «Экономикана ду планови кулгал эргадаьккха тоадар» яха беседа (эрсий меттала). 16.30 — «Индустриальни Нохч-ГIалгIайче» яха промышленноста болхлошта йола передача (эрсий меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.15 — Нохч-гIалгIай симфонически музыка. 17.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

УКВ: 9.00 — Луначарскийн музыкеи (шоллагIа передача). 9.44 — Виолончелаи фортепьянаи лаьрхIа Шопена соната. 10.20 — «Кагдеина мочхал» яхача гIайреи чаккхе» яха радиопостановка. 11.10 — «Дирижер Никола Семенович Голованов» яха концерт-очерк. 19.00 — «НIовцIолга илли овлача хана» яха сайрийнара лирически композици. 19.28 — «Мар-нана» яхача спектакла монтаж (нохчий меттала). 20.16 — Киргизски артистий концерт. 20.31 — «Хьаькъал хиларах йола гIайгIа» яха комеди. 22.45 — Фортепьянаи струнни оркестраи лаьрхIа йола Комбине концерт.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 12.00 — «Якораш тIара цIа» яха киноочерк. 12.20 — «Эхо» яха художественни фильм. 18.25 — Телевизионни кердадараш (нохчий меттала). 18.40 — Седкъий хьалсегалуча хана. 19.40 — Английски метта урок. 20.00 — Бийса сатийна хийла шуи, бераш! 20.10 — Телевизионни кердадараш. 20.20 — Юрта боахама знаней школа. 21.05 — «Цхьан безама истори» яха художественни фильм.

Гор. Грозне, Октябрьски районе, Витебски улицагIа, № 13, вахача гр-на Тимашев Виктор Ивановича суде деннад гор. Грозне 15-ча участке, кор. 342, кв. 8 яхаш йола ший сесаг Тимашева Алла Александровна ше йитарах дола дош.
Дош дувцаргда гор. Грозне Октябрьски района халкъа суде.

Гор. Грозне, Октябрьски района, Юная яхача улицагIа, № 21, вахача гр-нина Денисенко Яков Акимовича суде деннад гор. Грозне, Катаяма цIерахча поселке Нефтяная яхача улицагIа, № 127, яха ший сесаг Денисенко Ольга Михайловна ше йитарах дола дош.
Дош дувцаргда гор. Грозне, Старопромысловски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Щеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 12-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахареи, промышленнии, юртбоахамеи, культураи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05552. Заказ № 6389.

СПОРТИВНИ ХОАМАШ

«МАШАРА ПРИЗ» — ЗАВОДА ФУТБОЛИСТАШКА

Традиционни «Машара приз» къувсаш республикерча ялх команда юкъе-кхаь кIира лаьттача яхьо чIоагIа теркам тIаэзар.

Соахка приз яьккха «Луча» футболисташ Советски районе счет 2 : 0 йолаш кот а баьнна хьалха боагIар. Цхьабакъда, ахфинале армейцашта майрра духьал баьлар динамовцаш.

ЧIоагIа сакъердаме дIадихьар ловзар. Къаьстта дика ловзарах белгалбаьлар Гончаренко («Динамо»), Савельев («Луч»).

Агамирова чIоагIа бургац чутохарца чакхъяьлар «Динамо» футболистий атака.

Духхьал цу цхьан бургацо динамовцашта хьабиийлар финале бода никъ.

ШоллагIа финалист хилар ГРМЗ команда.

Красномолотовцашца ловза атта дацар ГРМЗ команда футболисташта. Ловзар дIадоладеннача хьалхарча минуташка гIода хьожаяь цхьайтта метр мара йоацаш бургац чутехар «Красный молот» яхача завода команда. Цхьабакъда, ГРМЗ командо къовсама хьал хийцар, хIаьта счет 2 : 1 йолаш кот а яьлар. Белгалдаккха деза цо хьалха «Локомотив» яха чIоагIа команда Гудермесе 1 : 0 йолаш эшаяь хилар.

ГРМЗ футболисташа чIоагIа атакаш ярца дIадоладелар финальни ловзараш. Бургац хьожа ца еш, духьал бургац юха хьаеттилга мара кхы гунахьа доацаш ловзар динамовцаш. Цох хьахиннар сиха гучадаьлар.

Ловзар доладеннача йийтталагIча минуте Iалаьмате сиха хьахьалхашка ийккхача Новикова шоаш фу дергда ца ховча хьала тIа овттабир «Динамо» защитникаш. Нийса Даниловга бургац дIатессар цо, цул тIехьагIа бIаргацIацкъам тохача юкъа чу а техар. Дика ловзар завода команда защитникаш.

Шинна команда форвардаша ловзар чакхдаллалца счет хувцанзар.

Грозненски ремонтно-механически завода футболисташта сийлен трофей елар. ХIаьта команде ловзаш хиннарашта Республикански спортивни совета грамоташ еннай.

Футбольни сезон республике чакхъяьннай.

В. ПОСТНОВ,
I-ча категоре судахо.

МЕХКДАЬТТАХО НАКЪА ВАЬККХАР

Укх деношка «Малгобекнефта» нефтепромыслови управлене № 2 йолча кIоарга бурув деттача конторa коллективо ший эггара къаьнагIа вола болхло Шерепешев Иван пенсе накъа ваьккхар. Мехкдаьтта промышленноста юкъе 1938 шера денз болх беш хьавоагIа Иван Ефремович. 19 шу да нов. Шерепешева «Малгобекнефта» нефтепромыслови управлене болх бу. Из ха йоаккхаш чIоагIа лакхъяьй цо ший балха квалификаци — ялхлагIча разряда бурильщик хиннав цунах.

Дукххача наха Iомаяьй Иван Ефремовича бурильщика говзал. Цо кулгалдеш хинна вахта бурув деттарий сменашта юкъе эттача социалистически яхье массайолча хана хьалхара моттиг йоаккхаш хиннай. № 856 йолча скважина бурув тохаш хилар Шерепешева смена. Ханал 27,7 ди хьалха бурув теха баьлар уж МалгIабике эггара кIоаргагIа йолча цу скважина. Из бахьан долаш паччахьалкхено 8704 сом ахчан преми елар цун коллектива.

Болх дика вIаштIехьбаккхарах дукха совгIаташ тийннад Иван Ефремовича. Социалистически яхье массайолча хана лакха хьоккхамаш дахар бахьан долаш «РСФСР социалистически яхья отличник» яха наькха тIа йоаллаю значок елар цунна, хIаьта пенсе водаш буровой комитета начальника нов. Мотова коллектива цIерах мах бола совгIаташ делар. Шерепешев Иван Ефремович накъа ваккхара хетаяь собрани хилар нефтепромыслови управлене. Массане а хозача дешаца Iымерза, салаIа накъа ваьккхар къаьна мехкдаьттахо.

А. ШАПОВАЛО,
№ 2 йола НГРВ инженер.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАХ

17-ча ноябре Рио-де-Жанейро яхача бразильски столице хьайийлар американски паччахьалкхений Организаце (ОАГ) 2-гIа чрезвычайни конференци. Цига баьхкар США а 18 латиноамерикански мехка а кхыча мехкашцарча гIулакхий министраш. Официально дувца оттадаьраш ОАГ экономически барт-цхьоагIон, цун полномочеш шеръяра дешаш, Малхбузен полушарера «коммунистически подрывной гIулакхаш» яха дош да. Американски паччахьалкхенашта юкъе массазара герзашцара низаш вIашагIдохкара хьакъехьара дош дувца оттадаьча дешашта юкъе дац. Цхьабакъда, конференци йолча хана из дувцаргдац яхилга дац из. ОАГ доал деш йолча США-с шийна ховшшехьа а из дош ден повесткана юкъедахьанзар дукха ха йоаццаш хинна гIулакхаш шийна диц ца деннадаь. Укх шера шозза тIехьаяьккхаяр ОАГ конференци — хьалхагIа йоаккхаш США-с Санто-Доминго лелаю агресси бахьан долаши шозлагIа йоаккхаш—американски паччахьалкхений юкъара герзашцара низаш вIашагIтохара хьакъехьара ший зуламе проект США ОАГ-ега гIолла чакхъяккха гIертара духьала латиноамериканцаш чIоагIа духьал бовлар бахьан долаши. Вашингтоне, урок теркал а яь, хIанз лоралуш хила лаьрхIар. ОАГ герзашцара низаш вIашагIтохара хьакъехьа хIанз хулаш йола предложени, язду «Популар» яхача Уругвайски газето, США-гара а ца хулаш, кхыча делегацера, масала, Парагвая делегацегара хургьяц ала дац.

США-га доал а долаш, «американски паччахьалкхений юкъара машара низаш» вIашагIдохкилгах Латински Америке ше лерхIача керттерча политически гIулакхех цаI лоархI Вашингтоно. ХIана аьлча, цунна хетачох, цу тайпара низаш мара хургдац шийна хьаштйоаца правительстваш керте увтташ долча мехкашка США-с лелаю герзашцара интервенци къайлаяхьара аьттув болашагIа дараш. Ховш мадарра, США викалий палато, латиноамерикански мехкий чурча гIулакхашта юкъегIертара хьакъехьара резолюци тIа а ийца, США правительствана, ший тайпара патент еннай «американски паччахьалкхений юкъарча низий» байракха кIал янкеша Доминикански Республике леладаьраш санна дола керда зуламаш дара.

Латински Америке цхьанна а минута лаьгIлуш яц цу континента халкъий кхел къестаяра бокъо ахь доадаь шийгахьа яккха гIертара духьала еш йола протесташ. Бхетадеш да, Латински Америке чIоаггIа хьайна Американа духьалара уйлаш ОАГ конференце дакъа лоацаш долча мехкий правительствай позицеiшта ца Iаткъаш йиса йиш ца хилар. «Кхыча мехкий гIулакхашта юкъе ца гIертареи халкъашта хьаштдола никъ царга шоашка харжийтареи принципашта зе де тарлуш йолча; ОАГ устава еча моллагIча а реформана духьала хургья Мексика», — аьлар Мексика кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Антонио Каррильо Флореса. Иззамо позици лаьцай Чиле а Уругвая а.

Боливе кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Сейтено Анайя аьлар, нагахьа санна американски паччахьалкхений юкъара герзашцара низаш вIашагIтохара хьакъехьара дош «юкъедоале», из дувцача хана «эггара хьалха теркалъе еза кхыча мехкий чурча гIулакхашта юкъе ца гIертареи халкъашта хьаштдола никъ царга шоашка харжийтареи принцип». Хьаьдла йоацаш, шин дагара позици я Аргентино лаьцар, хIаьта Венесуэла вIалла дакъа лаца а тигадац конференце. Конференци хьаеллале ши сахьат хьалхагIа Чиле викала пресс-конференце цIаькха а хьакхайкадир чрезвычайни герзашцара низаш вIашагIдохкара идея ший мехко хьаллоацарг ца хилар. Конференце дувца оттадаьча дешашта Чили раьза ца хилар гучадаьлар иштта цун кхыча мехкашцарча гIулакхий министр хIанз а тIехьа конференце ванза хиларах а.

Низий соотношени цу тайпара хиларах конференце Вашингтона цIенхаштта цатоам балар кхерам болаш да. Из хьаеллале хьалхагIа духьал йола правительстваш «къаръе» вахар США паччахьалкхен секретарь Дин Раск. Из хилар Венесуэле, Уругвае, Аргентине. Сий доацача ваьккхаи Американа чIоаггIа духьала долча лозунгашца тIайийцаи волча цун укхаза а торо хилар Латински Америка бокъонца йола уйлаш миштай шийна бIаргаго. Шин тайпара юхь йолаши хIилла йолаши дар «американски паччахьалкхений юкъара низаш» ший чурча гIулакхашта юкъегIортар мога а деш Доминикански Республикага конференце къамаьл дайтара гIулакха из ше яхачоа тIехьаяккхар духьа цига ший амиссар Ричард Рассел вахийтача Вашингтоно хьовзадаь гIулакх. ХIаьта, США-на хетачох, цо новкъостал дергдар американски паччахьалкхений юкъара массаза хургдола низаш вIашагIтохара цо оттаяь план чакхъяккхара еш йола духьале мелъяра.

Цхьабакъда, цу маневраша цхьанна а тайпара чIоагIъергьяц США позицеш. Латиноамерикански халкъаша Малхбузен полушарерча США политикаца чIоаггIа моастагIал лаьцача хьалашка дIайолаелар Рио-де-Жанейрера конференци.

ГОРАОТТАРГДАЦ ЗИМБАБВЕ ХАЛКЪ

Къулбехьен Родези ший лоIам тIа яьннай аьнна дIакхайкадар арахьара тIабаьхкача кIеззига мара боацача кIайбараша йиъ миллион долча африкански халкъа деш дола колониальни доал чIоагIдара маIан долаш да. Цхьа бахьан доацаш дац къулбехьенродезийски расистий цу акто ЮАР-ахи Къулбехьен Родезехи Африкерча кортамукъален болама духьала лоаттабеча къовсаме «кIайча бастиона» ядро яр духьа кIезига къахьегаш воацача, хьаьрваьннача расиста, ЮАР-а премьер-министра Хендрик Ферфурда гучахьа хоастаяр.

Къулбехьенродезийски расисташа шоай зуламера планаш чакхъяьхай Къулбехьен Родези чIоагIъяра хьалхара керттера бехктокхам тIалатташ хиннача Англегахьара духьале ца хилар бахьан долаш. 1961 шера Къулбехьен Родезена совгIата расистски конституци денна Англи мара кхы цхьаькха яц кIезигагIа болча кIайчар дукхагIа болча африканцашта ду доал чIоагIдаьр, экономически тIемеи гIулакха чIоагIъялара расистски режима массе оагIорахьара новкъостал даьр. Массанена а йицъяланза дагайоагIаш я расисташа лийрхIараш кхоачашхилале хьалхагIа хинна событеш. Расисташ юхакъовла гIерташ санна къахьегаш хиннача английски премьер-министра Вильсона моттийта Ян Смитага даьча дехарий, тIатийсача кхерамий, хьехамий нийса мах бир дунен прогрессивни общественносто, Англе доал ду гIозараш къулбехьенродезийски расисташца барта дахар из хиларах тарра.

Къулбехьен Родези «ший лоIаме» яьнилга дIакхайкадара тIехьа хиннача событеша бакъъю из вывод.

Теркам тIаозаш я ООН-ерча английски викалий тактика. Къулбехьен Родезерча хьала хьакъехьара дош эггара хьалха кхерамзлен Совете оттаде дагадохийтар Англи яр. Англе из гIулакх де хIана лаьрхIад аьнна парламенте премьер Вильсонага хаьттача, цо жоп делар: «ЛаьрхIад, нагахьа санна вай из ца дой а, моллагIча кхычо из дергдоландаь»... «Дейли телеграф» яхача газето дух тIа ваьккхар: «ООН-е кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Стюарта дага хиннар фу дар аьлча, из дар «Экстремистски влияни дIайоаккхилга», вешта аьлча дош дувцача хана кхыча мехкаша еш йола влияни кIезигъелга. Тамаш яц, Къулбехьен Родезена духьала экономически ах мераш чакхъяха гIерта Англи хьаллаца аьнна кхерамзлен Совете тIахьехамаш дарах кхоачамбаь Стюарт Iер.

Англе цу тайпарча позице хIама данзар къулбехьенродезийски премьер-министра Ян Смита дог ураоттадарал совгIа. Эггара хьалха цо чакхъяьккха акт яр Къулбехьен Родезе чрезвычайни положени дIахьер. Пул тIехьагIа дир цо африканцаш бахача юрташка бIунаш чудоаладелга, Замбецарча доазон тIа эскар тIаозилга, кепа йоазонна лира центр оттаелга.

Цхьабакъда, Смитен цун компанеи аьттув баргбац Къулбехьен Родезе африканцаш кхерабе. Дукххача предприятешка забастовкаш ярца жоп делар цар цу актана. Подполье йолча Зимбабве яхача африкански халкъа Союз яхача парте лидера Д. Нкомо аьлар: «Кхы а чIоагIагIа низаш гулдеи колонизаторашта духьала герзашцара къовсам кийчбеи йолалургья вай парти. Африканцаша шоай мехка тилла цIи йоаккхаш долча Зимбабве яхача халкъагахьа я еррига ший лоIамера Африка, деррига прогрессивни адамаш». Африкански цхьоагIон Организаце бакъдир Зимбабве халкъо ший паргIато бахьан долаш лоаттабеча къовсаме цунна новкъостал де ше кийча хилар. Африкански паччахьалкхенашкахьара хIанале а акцеш йолаеннай. ОАР правительства хьакхайкадаьд Къулбехьен Родезе байракх урагIъегIача кемашта Суэцки канала чу гIолла лела мукъалургбац ше аьнна. Занзибаро геттара соцаяьй Къулбехьен Родезецара торговли. Танзане распоряжени еннай Къулбехьен Родезе дIаухийта ахча соцадара хьакъехьа. Гвинея президента Секу Туре ерригача шоай лоIамерча африкански паччахьалкхений кулгалхой тIахьийхар расисташта духьала сихха де дезар дара, нагахьа санна эше тIемаца юкъегIортара а. Цу тайпара позице тIа латт Гана, Мали, Алжира, Эфиопе, Уганда, Конго (Браззавиль) правительстваш. Советски правительства дIакхайкадаьд Зимбабве халкъ ше хьаллоацаши бокъонца болча лоIам тIа далар духьа лоаттабеча къовсаме цунна новкъостал деча африкански мехкашца барта яха кийча йолаши хилар.

КЪОВСАМ ХIАНЗ А ЧАКХБАЬННАБАЦ

Парламентски никъ толха а баь Японе доал деча либерально-демократически парте вIаштIехьдаьлар Къулбехьен Кореяцара гIулакхаш лер тIа дахара хьакъехьара оалаш дола договор лохерча палате гIолла чакхдаккха.

5-ча октябре денз 13-ча ноябре кхаччалца договор парламенте дувцаш латтача хана Социалистически Коммунистически партей депутаташа парламентски трибунах пайда ийцар вIашагIбелла японо-къулбехьен, корейски барт гучабаккхара. Къулбехьен Кореяна луш долча 500 млн. доллар репарационни ахчах, цу мехка экономика чувугаш йола ниI хьаястара, вешта аьлча цунна неоколонизаци яра дола бахьан из хиларах тарра, пайда эца лерхIача кIеззига мара боацача японски капиталисташта мара аьттув болаш яц японо-къулбехьенкорейски соглашенеш. Цхьабакъда, кхы а боккхагIа кхерам болл уж соглашенеш яр ерригача Корея хьашташца дувзаденна дола дешаш японски правительстванеи США оккупационни бIунаша вIашагIъеллача къулбехьенкорейски режимаи юкъе из режим «Корея правительство» а лаьрхIа бокъо йоацаш тIаэцара ларда тIа сепаратни барт бара наькъаца къоастаде гIерташ хиларах.

Японски правительствои къулбехьенкорейски Iаьдалаши Азерча США агрессивни политически наькъаца кхы а чIоагIагIа дувзадалийта лерхIаш дукххача шерашка уж шоайла гаргадига гIийртача ВIашагIкхийттача Штатий оагIонгахьара низ хиларах хьахиннар — уж соглашенеш. Уж соглашенеш е японски а, е корейски а халкъий гIулакха яц, тIехьа тIайоагIача хана Японенеи Кореянеи юкъера гIулакхаш лер тIа дахара новкъарле елга мара новкъостал дергдолаш яц уж. Цу соглашенеша-м хIанз а цIендаь дIадахац Японенеи Къулбехьен Кореянеи юкъе барт вIашагIа ца кхетийташ дола гIулакхаш. КIиранна цкъазза арадувлача «Сюкан асахи», белгтала аьлча, изду къовсам тIа долаш дус Такэсима яхача гIайренна доал дарахи Къулбехьен Корея оагIонцарча форда чура чкъаьрий лувцача зона доазонахи дола дешаш.

Голосовани бокъо йоацаш яра духьала протест лулга а лаьрхIа парламенто дIахо беча балхаца дакъа лаца ца тугаш юкъерабаьлар коммунистий, социалистий, «Комэйто» яхача парте депутаташ. Соглашенешта духьала лоаттабу къовсам хIанз а чакхбаьннабац. Парламенте ара баьнна из хIанз, ерригача Японе городийи юртийи улицашка баьннаб. Японе профсоюзий Генеральни совета кулгало тIайийцай правительство отставке яхийтар духьа, японо-къулбехьенкорейски соглашенеш дIаяхийтар духьа къовсам лоаттабара къахьегамхой тIахьехаш йола ноябрь—декабрь бетташка чакхдаха дезача гIулакхий программа. Социалисташеи коммунисташеи хьал а лоацаш мехка тайп-тайпарча городашка вIашагIйохкаргйолаш я парламента лохехьара палата дIахецар духьа къовсам лоаттабергбола халкъа комитеташ, кампани йолаергья парламент дIахецилга дIадехача требованена кIал оттае 10 миллион подпись гулъяра.

Д. КАСАТКИН.
(ТАСС).